

YarınaNeKaldı

BSB Belgesel Sinema Eser Sahipleri Meslek Birliği

Allan B. Jacobs'un deyişiyle

"En güzel sokaklar hatırlanabilen sokaklardır. İnsanda güçlü, kalıcı ve olumlu izler bırakırlar. Bir şehri düşünürken, bu yaşadığımız şehir de olabilir, aklımıza hemen belirli bir sokak gelir, orada olmayı arzularız; işte böyle bir sokak unutulmazdır."

Konstantinos Kavafis

"Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın.

Bu şehir arkandan gelecektir.

Sen gene aynı sokaklarda dolaşacaksın, aynı mahallede kocayacaksın;

aynı evlerde kır düşecek saçlarına.

Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda.

Başka bir şey umma

Ömrünü nasıl tükettiysen burada,

bu köşecikte,öyle tükettin demektir bütün yeryüzünü de."

(Çeviren: Cevat Çapan)

Mustafa Savaş Güvezne
BSB Yönetim Kurulu Üyesi

KÖŞE BAŞI

Merhaba Dostlar,

BSB Ağustos bülteni ile yine karşındayız. **YarınaNeKaldı?** bültenimizin 8. sayısı ile yine karşınızdayız. **BSB**'nin idari ve proje uğraşlarının yanı sıra bu bülteni çıkarmaya gayret ediyoruz. Yönetim Kurulu'nun üzerindeki idari işlerle birlikte Bülten'in yükü de oldukça ciddi. Ama şunu söylemek isterim ki, üyelerimizden ve sektörden gelen övgüler yıl sonuna kadar, zor da olsa başladığımız işi sürdürmek konusunda bizi teşvik ediyor, yüreklendiriyor.

Bazı dostlarımız bültenin içeriğini **"akademik"** bulurken **BSB** içinden daha çok haber yer almasını arzu ettiklerini belirttiler. Bu konuda istekleri haklı olabilir. Üyelerin bu konuda yönetimle teması oldukça zayıf. Neredeyse tek taraflı bir iletişim var; çağrılarımıza dönüşler yazı, haber, görsel desteği çok az. Mekân sorunu nedeniyle birbirimize dokunma, yüz yüze görüşme fırsatımız da ne yazık ki olamıyor. Bu da sizlerin haberlerini, çalışmalarını takip etmemizi zorlaştırıyor. Ümit Kıvanç dostumuzun gösterisinden son gün bilgimiz oldu. Alelacele bültene yetiştirdik.

Bültenin teması çevresinde üyelerimizin filmlerine dokunuyoruz; yapım öykülerine, kamera arkası bilgilere ve görüntülere bültenimizde yer alıyor. Zaman zaman üyelerimizi arayıp, **"-Senin falanca yılda yaptığın belgesel bu sayımızdaki temaya uygun. Bize bu yaptığın belgeselin öyküsünü anlatsana"** diyoruz. Kimi üyemiz yazısını hemen yazıp gönderiyor, kimisi de mazeretini söylüyor.

Üyelerimizin belgesellerinin gösterimleri, televizyon yayınları, konuşmacı olarak katıldıkları toplantıları, başarıları, jüri üyelikleri, kitapları, kısacası her türlü etkinliği bizim için haber niteliğinde. İsteriz ki bu bilgiler bize gelsin ve bunları sizlere duyuralım. Biz yönetim olarak **BSB**'nin kurumsal haberlerini, çağrılarını duyuruyoruz. Önemli olan sizin haberleriniz.

BSB Belgesel Sinema Eser Sahipleri Meslek Birliği olarak çalışmalarını yaparken bir yandan da Belgesel Sinemacılar Birliği platformu gibi daha yakın ilişkilerin devamı için de gayret gösteriyoruz. Bülteni biraz da bu amaçla çıkıyoruz. Alanımızın sesini duyurmak, yükseltmek istiyoruz.

Üyelerimizin bütün belgeselleri, belgesellerin içerdiği konuları hakkında yeterli bilgimiz olamıyor. Bu anlamda BSB Arşivini ve belgelerimizi güncellemeye çalışıyoruz. Üyelerimizin belgesel filmlerine ilişkin **"Yetki Belgeleri"**ni vermeleri, süresi dolanlarını yenilemeleri gerekiyor. Çünkü **"Yetki Belgeleri"** 5 yıl geçerli. Yönetim Kurulumuz bu konuda Bakanlık'tan gelen istek üzerine sizlere bir bilgilendirmede bulundu. Çağrımıza ivedilikle yanıt vermenizi arzu ediyoruz.

Gelelim Ağustos bültenimizin içeriğine. Bu ayki temamız **"Kent"**. Yaşadığımız ya da yaşamak istediğimiz kentler, kentler üzerine yapılan filmlere odaklandık. Kimler yazdı. Açıkçası tek tek isimlerini yazmak istedim. Söyleyecek sözü olanlar diye kısa keseceğim. Kime kent konusunda yazı yazar mısın? dediysek çoğundan geri dönüş aldık. Yazamayan arkadaşlarımızın gelecek sayılarımıza destek olacağına inanıyoruz.

Bu ay iki konuk yazarımız var. Eski Turizm Bakanı Bahattin YÜCEL **"Bodrum'un Halleri"**ni yazdı. İlginç ve çarpıcı bir yazı. Ayrica Yazar - Yönetmen Rıza KIRAÇ **"Alim Şerif Onaran"** konusunda (11 Ağustos ölüm yıldönümü) değerli bir yazı kaleme aldı.

Üyelerimizin **"Yetki Belgeleri"**nin düzenleyip BSB'ye ulaştırmasının asli işimiz ve Bakanlığın ilgili data-bankına işlenmesinin de bir zorunluluk olduğunun altını bir kez daha çizirken yaz sıcaklarından bunaldığımız şu günlerde serinlik diliyorum.

İçeriğe katkıda bulunan bütün dostlara teşekkür ediyorum.

Eylül sayımızda görüşmek üzere...

Sahibi

BSB Sinema Eseri Sahipleri
Meslek Birliği adına
Bahriye Kabadayı Dal

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Savaş Güvezne

Tasarım

Mustafa Savaş Güvezne

Editör

Hakan Aytekin

Bu sayıya katkıda bulunanlar

Özge Akkoyunlu, Hakan Aytekin, Bahriye Kabadayı Dal, Bingöl Elmas, Hilmi Etikan, Mustafa Savaş Güvezne, Tahsin İşbilen, Rıza Kırac, Hasan Özgen, Kerime Senyücel, Mihriban Sezen, Bahattin Yücel

Bu bülten
BSB üyeleri için
haberleşme amacıyla
yayınlanmaktadır.

3D
Duyduk
Duyamadık
Demeyin

BSB HABERLERİ

• Salı Belgeselleri'nde küçük bir ara.

İBB işbirliğiyle yürüttüğümüz etkinliğimize, Beyoğlu Sineması'ndaki tadilat nedeniyle Temmuz-Ağustos aylarında ara vermek zorunda kaldık.

ÜYELERİMİZİNDEN ÜÇ YENİ BELGESEL

• SURETLER (2024, 36 dk.)

Yönetmen: **Hakan Aytekin**

"12 yaşındayken iç savaş nedeniyle babasını kaybeden ve Somali'yi terk etmek zorunda kalan Abdi Deeq Muxumed'in çocukluğuna ait hiçbir **"suret"** yok... Ne kendisinin, ne öldürülen babasının, ne orada bıraktığı annesinin, ne kız kardeşlerinin, ne arkadaşlarının bir sureti..."

Abdi 11 yıldır yaşadığı Türkiye'de fotoğraf çekiyor; kendisi gibi göçmenlerin ya da çocukların suratlarını çekerken zihninde izleri kalan **"surat"**ları ve **"suret"**leri anlatıyor: "Ruh ölümsüz ise ve onu yansıtan yüzümdeki organlardan biri olsa gözüm olurdu. Bedensel olarak bu dünyadan göçtüğümüzde ruhumuz ölümsüz kalacaksa benim gözümle çektiğim fotoğraflar ruhumu ölümsüz kılan şeylerden biri olacaktır."

• HORONA DURANLAR (2024, 49 dk.)

Yönetmen: **Bahriye Kabadayı Dal**

"Beşköylü Adem (Adem Ekiz), geleneksel bir yaşam tarzına sahip genç bir müzisyen, anadili Rumca olan bir Müslümandır. Adem bugün bir yandan eşi ve 3 çocuğuyla Trabzon/

Sürmene/

Beşköy'deki köyünde yaşamını sürdürürken bir yandan da tüm dünyaya dağılmış Karadenizli müzisyenlerle ortak çalışmalar yapıyor; emanet aldığı kadim kültürü geleceğe taşımaya çalışıyor.

Romeika diline ve türkülerine samimiyetle bağlı olarak ön yargı zincirlerini sessizce kırıyor ve **"yüreğinin götürdüğü"** yolda ilerliyor. Belgesel film, izleyicisini Adem'le birlikte Karadenizliler için sihirli bir güce sahip olan kemençe ve horonun Türkiye'den Yunanistan'a uzanan yolculuğuna davet ediyor."

• ROBOTEL KAHRAMANLARI

(2024, 42 dk.)

Yönetmen: **Hayriye Savaşçıoğlu**

"Uzuv eksikliği ile doğan ya da sonradan uzuv problemi yaşayan çocuklar 18 yaşına gelip fiziksel gelişimlerini tamamlayınca protez kullanmaya başlıyorlar. Bu süreç çocuklarda psikolojik ve fiziksel olarak kalıcı sorunlara neden oluyor. Afrika'da parmakları olmayan bir marangoz yaklaşık on yıl önce kendisine üç boyutlu yazıcısıyla bir el basıyor ve bu eli günlük hayatında kullanmaya başlıyor. Türkiye'de bu uygulamadan haberdar olan tasarımcılar, üç boyutlu yazıcılarla çocuklar için mekanik eller üretmeye başlıyorlar.

Teknolojiyi çocuklar için kullanan bu tasarımcıların amaçları, çocukların hayatlarını kolaylaştırmanın yanı sıra onların eksik değil güçlü hissetmelerini sağlamak. Bu tasarımcıların çocuklar için yaptığı robotelleri konu edinen belgeselin çekimleri için 5 farklı ilde yaklaşık bir yıl süren çekimlerin ardından kurgu süreci 2024 yılında tamamlandı"

Üyelerimizden çalışmalarını ile ilgili bilgileri haberleri bekliyoruz

Taşı toprağı

“ALTIN KENT”

İstanbul

Doç. Dr. Hakan AYTEKİN

Birleşmiş Milletler'in insan yerleşmeleri üzerine ilk konferansı 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde düzenlenmişti. Habitat adı verilen bu konferansın ana amacı herkesin barınma sorununun çözülmesi; güvenli, sağlıklı, yaşanabilir kentler kurulmasıydı. Bu konferanstan 20 yıl sonra, 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasındaki ikinci konferansın ev sahibi ise İstanbul oldu. Onlarca ülkeden binlerce kişi Konferansa katılmış; Konferans Vadisi olarak Taksim, Elmadağ, Maçka'nın yanı sıra Tarihi Yarımada'daki Aya İrini, Arkeoloji Müzesi, Darphane konukları ağırlamıştı. Konuklar gerek hükümet yetkililerinden gerek sivil toplum örgütlerinden gerek özel sektör temsilcilerinden oluşuyordu. Medyanın da ilgisi yüksekti.

Etkinlik kapsamında çok farklı medya içerikleri üretiliyordu. Bunlardan biri de Suha Arın ile birlikte gerçekleştirdiğim Altın Kent İstanbul belgesel filmi olmuştur. Aradan 28 yıl geçmiş. Rastlantı eseri dahil olduğum bu filmin yapım sürecini, hafızamda kalan kimi bilgilerle özetlemeye çalışacağım.

Habitat-II Konferansı hakkında ne bir bilgim vardı ne de haberim. Bir gün Suha Arın'ın şirketine uğramıştım. Hoca bu konferans nedeniyle İstanbul hakkında bir film yapmak üzere aylar öncesinde Türkiye İş Bankası'na başvurmuş; ancak aradan geçen zamana karşın olumlu ya da olumsuz bir yanıt alamamış. Yanına uğradığım o gün bankadan olumlu yanıt gelmiş... Konferansa sadece iki ay kalmıştı, öneri yaptığına pişman, geç yanıt aldığına kızgındı. **“Yetişir hocam,”** diye onu teskin etmeye çalışınca davudi sesiyle bana da çıktı: **“Çocuk oynucağı mı bu? Ekibi mi kuracağım, içeriği mi tasarlayacağım, izinleri mi alacağım? Hayatta yetişmez! Bana mı öğreteceksin?”** dedi. **“Estağfurullah hocam, onu demek istemedim. Madem bu kadar önemli bir Konferans, size de bu filmi yapmak düşer.”** Oflayıp pufluyordu. O sıralarda elimde bir iş yoktu. Onun verdiği bir rahatlıkla **“Yardım ederiz. El birliğiyle yaparız,”** dedim. Oflamayı bıraktı. Yüzüme bakıyordu. **“Gerçekten, yardım ederim,”** dedim.

Yüzündeki gerilim azaldı. **“Nasıl yaparız”**ı konuşmaya başlamıştık. Feride Çiçekoğlu senaryoyu yazacaktı, Nadir Göktürk müziğini yapacaktı... Filmde hiç söz olmayacak, film görüntülerin dili, müziğin ritmiyle akacaktı. Tarih Vakfı filmin hem danışmanlığını üstlenecekti hem de sponsor firma ile aracılığı. Ben sekiz yıldır yönetmenlik yapıyordum; yönetmen yardımcılığı yapmak mesleki kariyerim açısından çok tercih edeceğim bir şey değildi. Ama Suha Arın hem hocam hem ustamdı. Ona vefa borcumu bir kez daha ödemek için bu projede ona yardım edebilirdim. Ona yardım edecektim ama jenerikte adım yer almayacaktı. Sonuçta onun projesi hayat bulacak, ben de profesyonelce paramı kazanacaktım.

Fatih'in Sikkesi.

Feride Çiçekoğlu ile peşpeşe toplantılar yaptık... Film nasıl bir iskelet üzerine kurulacaktı? İstanbul gibi **“gayya kuyusu”** bir kent 20 dakikalık bir filmde nasıl anlatılacaktı? Nasıl? Nasıl? Sanırım o gün ya da ertesi gün kavramı bulmuştuk. Bu kentin **“taşı toprağı altın”**dı. Çağlar boyunca üç uygarlığa başkentlik yapan, ekonomik güç merkezi olarak uzak-yakın herkesi kendine çeken bir kentti, İstanbul... Tarihsel, ekonomik, kültürel olarak altın her yerdeydi; gündelik hayatın içinde de...

Bir yandan Feride senaryoyu yazıyor, bir yandan mekanlar tespit ediliyor, bir yandan yapım

yönetmeni Sevgi izinlere koşturuyor-alıyor, bir yandan görüntü yönetmeni Turhan teknik ekibi hazırlıyor, bir yandan mekanlara bakılıyor...

Neredeyse 15 günde bütün çekimleri tamamladık. Ayasofya'daki mozaiklerden, Topkapı Sarayı'ndaki altın taht'a; Fatih'in kentte bastırıldığı sikkeden Darphane'de basılan Cumhuriyet altınına; Kapalıçarşı'daki dükkan çöpünden altın çıkaran ramadcılardan hayran hayran vitrinleri seyredenlere; sünnette takılan maşallahtan, Müslüman-Hristiyan-Musevi düğünlerindeki "sarı lira"lara; çiçek satan Roman kadının küpesinden kameraya gülümseyen orta yaşlı bir adamın altın dişine taşı toprağı altındı İstanbul'un

ve herkes bu altından "**nasibini**" alıyordu... Topkapı garajında kente ayak basanlar, Galata Limanındaki devasa gemilerden rıhtıma yarı sarhoş inenler, trafikte hızdan çok çıkardıkları gürültüleriyle öne çıkan otomobiller, telaş içinde oradan oraya birbirine çarpamadan yürüyen yayalar bir hercümerç oluşturuyordu. Bütün Habitat'ıyla İstanbul bu zenginliğin fonuydu, ama onu yaratan bir fon!

Kurgucu Kemal ve Gülnur'un geceli gündüzlü hummalı çalışmasıyla filmi tamamladık. Kurgunun son gecesinde sabahlamıştık, yorgunluk, gerginlik had safhadaydı. Suha

Hoca sabah gelip filmi izlemiş, hoşnut kalmıştı. Son jeneriği de izledikten sonra, **“Her şey güzel olmuş ama bir şey eksik kalmış”** dedi. Biz **“Hay Allahım, ne eksik?”** diye içimizden geçirirken, bana döndü **“Senin adın,”** dedi. Ben, **“Bu önemli değil. Zaten anlaşılmıştı,”** dedim. Ama doğrusunu söylemek gerekirse içim burkuluyordu. Çok emeğim vardı. Gecem gündüzüm... Ama daha önemlisi, verilmiş sözüm...

O gün öğleden sonra filmi izlemek ve kabul vermek üzere Tarih Vakfı'ndan Afife Batur geldi. Afife Hoca filmde benim de içime sinmeyen birkaç şeyi eleştirdi. Hoca onu ikna etti. Sonra **“Sizinle sözleşmemde yönetmen benim. Ama işte şey.. bu çocuğun filme çok katkısı var, hani nasıl desem?”** Niyeti ikircikliydi. Afife Batur, Suha Hocanın demek istediğini anlamıştı; **“Suha Bey, o sizin bileceğiniz iş. Ben filme bakarım, film kabul”** demişti. Suha Arın bu cevap karşısında **“Jeneriği değiştirin, seni de yönetmen yazın”** dedi ve çıktı kurgu odasından. Ne kadar içten bir teklifti bilemiyorum, hâlâ da karar vermiş değilim... Ama en çok sevinen asistan Güzide ve Murat olmuştu...

Habitat III ise yine 20 yıl sonra, 17-20 Ekim 2016'da Ekvador'un Quito kentinde düzenlendi... Suha

Hoca artık aramızda değil... Ben ise bir daha belgesel film teması olarak İstanbul'a asla bulaşmadım... Gel gör ki, İstanbul'un taşında toprağında altın bulamasam da buradan kopamadım, Habitat'ına dahil oldum!

Filmin Linki;

<https://www.youtube.com/watch?v=QTgumPiFKM0>

Kentler Doğuyor, Büyüyor, Ölmüyor

KENT, uygarlık anlamında, Yunancada “polis”, Arapçada “Medine”, Fransızcada “cite”, Almanya ve Saksonya’dan İskandinavya’ya “kale” ya da oturma alanı anlamında “burgh” ya da “borough”, Latince’de ise yurttaşlık anlamında “urbs” ve “civitas” sözcükleriyle ifade edilmektedir.

Kent kavramının geçmişi, günümüzden yaklaşık on bin yıl öncesine, Neolitik Döneme uzanır. Kuzey Mezopotamya’da, nehir kıyılarında tarıma başlayıp yapay sulama girişimlerinde bulunan topluluklar yerleşik hayata ilk geçenler oldular. Bu ilk faaliyetlerden ekonomik-toplumsal devinimin çok daha hızlandığı dönemlere doğru bu küçük yerleşimler çoğaldı; köylere ve ilerleyen zamanda da kentlere dönüştü. Savaşlar, doğal felaketler, göçler bu kentleri zaman zaman ortadan kaldırırsa da aynı yerde ya da hemen yakınında kent yeniden var oluyor, yeniden büyüyor. Diğer bir deyişle, “ölmüyor”.

Kentler büyüdükçe tarımsal faaliyetler kentin dış çevresinde kalan kırsal alanlara kaydı. Antik kentler artık tarımsal üretimden çok idari ve hukuki işlerin yapıldığı,

dinsel ve sanatsal faaliyetlerin yürütüldüğü birer merkez haline geldi. Bu dönem kentleri, merkezde bulunan ibadet mekanlarının etrafında şekillendi. Ortaçağ kentlerinde ise din unsuru yerini ticarete bıraktı; kentler ticaretin, alışverişin yoğunlaştığı yerler oldu.

Kentleri, tarım dışı üretimin yapıldığı, tüm üretim sürecinin kontrol edildiği, ürün dağıtımının koordine edildiği, belirli teknolojilerin kullanıldığı, nüfusun belli bir büyüklük ve yoğunluğa ulaştığı, heterojik bir bütünleşmenin sağlandığı yerleşim alanı olarak tanımlamak mümkün.

17. yy. sonuna doğru ticaretin yaygınlaşmasına, kentleşme alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak kentlerin nüfusu da aşırı derecede büyüdü. Kentleşme süreci hızlandı. Kentleşmenin gerçek manada anlam kazanması ise “Sanayi Devrimi”yle birlikte ivmelendi.

Günümüzde ise kentler dolup taşmaya devam ediyor, nüfus artışının önü kesilemiyor. Kentliler doğup, büyüyüp ölmeye devam ederken, kentlere yaşamaya devam ediyor.

Türkiye’de sinemanın başlangıcından bu yana İstanbul, sinemanın doğal fonu olarak kullanılmaktadır. Türk sinemasında köy gerçekliği temalı filmlerin dışındaki filmlerin çok büyük bir bölümü İstanbul’da çekilmiştir.

İSTANBUL VE TÜRK SİNEMASI

Türk Sineması’nda İstanbul yakın zamana kadar tarih, kültür, coğrafya ve oryantalist imgeler çerçevesinde konumlandırılmıştır. “Doğu-batı kültürleri arasında köprü” ve “Asya ile Avrupa’yı birleştiren liman” gibi tarihi ve coğrafi özelliklerine bağlı ifadelerle tanımlanmıştır. Bu temele uygun şekilde *Boğaziçi, Haydarpaşa Garı, Ayasofya, Sultanahmet, Süleymaniye Camileri, Çamlıca Tepesi, Adalar, Sarayburnu* ve *Haliç* kentten sinemaya yansıyan mekânlar olmuştur. İstanbul’un bu aşına hale gelmiş görüntülerinden oluşan fon niteliği, son dönem Türk Sineması’nda değişime uğramaya başlamıştır. Zaman içinde İstanbul’un yaşadığı mekânsal, kültürel, sosyal değişim, sinemadaki görünümünün de dönüşmesine neden olmuştur. Neredeyse İstanbul artık sadece bir fon değil, başlı başına bir “**karakter**” haline gelmiştir.

Yeşilçam melodramları aşk ve aile ilişkilerine dair öyküler anlatır ve bu öyküler daima “**içeride**”, çoğunlukla zengin köşklerinin, bazen yoksul mahalle evlerinin içinde geçer. Ancak yoksul ya da zengin, bu evlerin daima bir bahçesi, bir terası, bir rıhtımı, arnavutkaldırımı bir sokağı vardır.

Öyküyü doğrudan Boğaz’a, denize, İstanbul’a açan bir aralık... İstanbul bahçeleri, koruları, iskeleleri vapurları... ile bu öykülerin içine nüfuz eder. Sürekli tekrarlanan bu görüntülerle hayat bulan İstanbul, klasik Yeşilçam sinemasında evcilleşir, aşına bir mekâna, bir tür “**içerisi**”ne dönüşür. Filmin dokusu kent dokusuyla bütünleşir.

Her şey gibi kentler de değişir. İstanbul’daki değişim ise oldukça hızlı ve Türk sinemasının ona yetişmesi biraz zor görünüyor. Ama İstanbul öyle ya da böyle sinemaya mekân olmayı sürdürecektir “**sinema kentlerinden**” biri...

ÜÇ ŞEHRİN HİKAYESİ

Kayaköy
Gelveri/Güzelyurt'
Muğla

Her şehir; kuranların, gelip kalanların, göçüp gidenlerin yazdığı sayısız hikâye saklar içinde...
Sokaklarında, meydanlarında, çarşılarında yürürken,
evlerin pencereleri ile göz göze geldiğinizde, bu hikayeler bir bir dökülür önünüze;
yeter ki dinleyin, yeter ki kulak verin...
Kent "monografisi" diyebileceğimiz her üç belgeseli yaparken de
böyle hissettim ben; kulak verdim, dinledim;
önce anlamaya sonra anlatmaya çalıştım.

Mihriban Sezen

Fethiye Kayaköy'de, bu insansız kalmış şehirde; mübadele ile, evlerini yurtlarını terk eden binlerce insanın hüznü ve döneceğine dair umudu dolaşır sokaklarda... Kilise çanlarına, Rumca söylenen şarkılar eşlik eder. Boş kalan evlerin içinde büyümüş incir ağaçları, 100 yıl önce yaşanan bir terk edişin, bir kopuşun inadına kök salmış, yeşermiş, meyve vermiştir.

Bir zamanlar, Telmessos'un, "ışık yurdunun insanları" yaşarmış burada.

Kayaköy'ün, eski adıyla Levissi'nin insanları; tarımıyla, zanaatı ile, sanatı ile, dokumasıyla, eczanesi ve doktoru ile, gazetesi ile bir kent kültürü üretmiş; Müslüman komşularıyla dostluk etmiş, giderken de "Dönersem alırım," diyerek evinin anahtarını onlara emanet etmiştir.

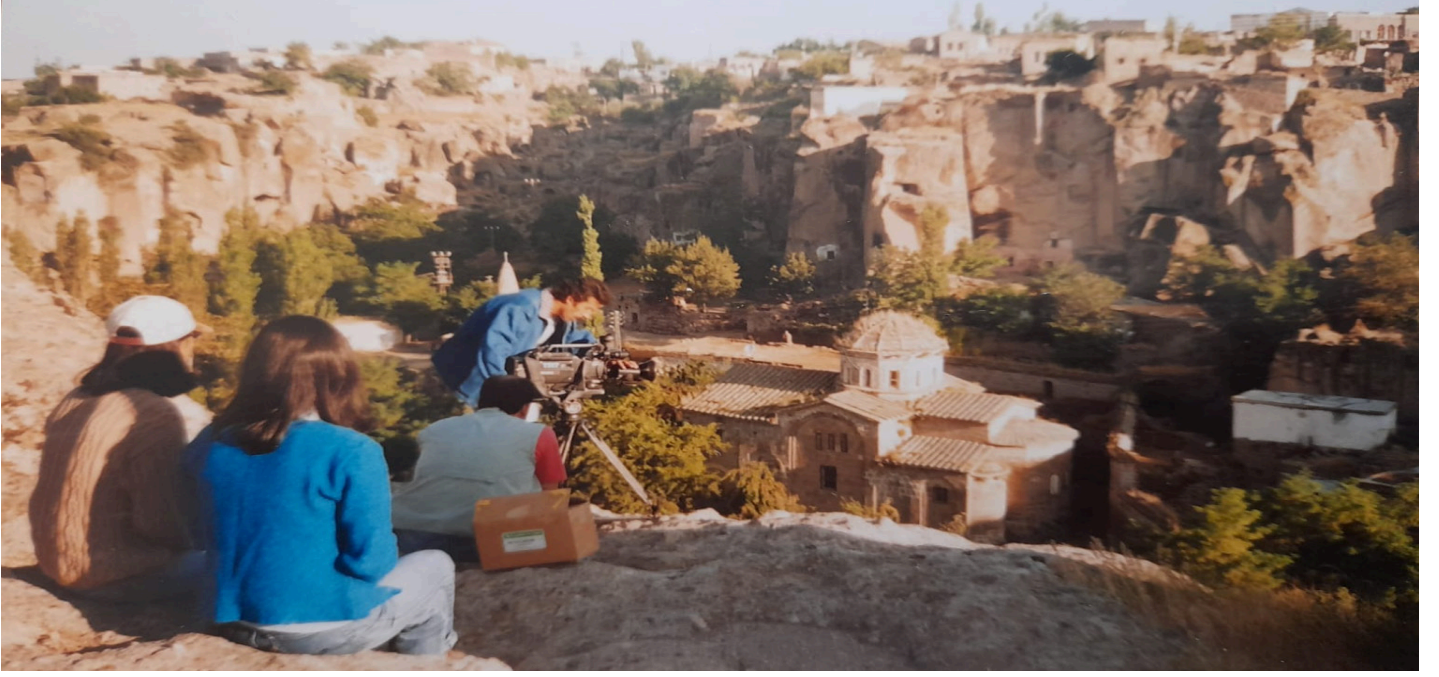
Yunanistan'da kurduğu Nea Lavissi'de yaşarken, buraya gelenlerden bir avuç toprak istemiştir; mezarına serpilsin diye...

Doğduğu toprakları terk etmek zorunda kalan Müslümanlar da, işte bu boşalan şehirlere gelmişler; onlar da bu sokaklara dökmüşler hasret hikayelerini. Yani sözler ve diller karışmıştır birbirine, ama anlatılan özlem ve acı aynıdır.

Yalnız kalan şehir, yeni insanları ile, hayata dönemez. Çünkü coğrafya farklıdır; gelenlerin üretim biçimi ve yaşama kültürü farklıdır. Bu yüzden, bu şehir, binlerce hikâye saklasa da evlerinde, hala yalnızdır.

Meraklı gezginlere ezberlenmiş bilgiler aktaran küçük ve yerel rehberler vardır... Hep merak ederim; büyüdülerinde, bu rutin ve mekanik anlatımı aşıp, bu şehrin ruhunu kavrayabilecekler midir? Yoksa gezdirdiği kimi insanlar gibi, yüzeyden akıp geçecekler midir? Kim bilir?

Bir gün, Aksaray Güzelyurt'ta bir otobüs durdu, içinden Yunanistan'da yaşayan bir grup indi ve **"Konyalım"** türküsünü söylemeye ve oynamaya başladı... Çünkü onlar, 1924 yılında Gelveri/Güzelyurt'tan göçen Rumların çocuklarıydı ve ana dilleri Türkçe idi. Din esasına dayanan mübadele, onları da dillerini ve kültürlerini hiç bilmedikleri bir ülkeye, Yunanistan'a savurmuştu.

Kendilerini **"Karamanlı"** olarak tanımlıyor, Grek alfabesiyle ama Türkçe okuyup yazıyorlardı. **"Türk tohumu"** diye dışlandıkları bir ülkede yeni bir hayat kurarken, çocuklarına, Gelveri'nin/ Karvali'nin özlemini anlattılar hep. Onlar da buraya, baba evine geldiler. Evlerini, ocaklarını ziyaret ettiler ve Nea Karvali'ye götürmek için ceplerine bir avuç toprak koydular...Eski komşularla ana dillerini konuştular, baba evlerini aradılar; şehrin sokaklarına adımlarını, izlerini bıraktılar, **"yine geliriz"** dediler ve gittiler...

Muğla'nın hikayesini dinlemeye gittiğimizde sonbahardı. Ama oralarda sonbahara **“güz baharı”** denirmiş, ne güzel, filmin adını onlar koydu böylece...

Önce Saburhane mahallesi çağırdı bizi... Beyaz badanalı, yüksek duvarlı, daracık taş sokaklarında gezdirdi. Sonra küçük avlulu, üçgen bacalı beyaz evlerinde...

Bir zamanlar, Rum zanaatkarların ve ticaret erbabının yaşadığı bu mahalle, modern kentin uzağında, bir tepenin yamacında ve ne iyi ki, yeni insanları ile hayata devam ediyor.

Mübadeleyi yaşayan Muğla'da, şehirdeki inşaatlarda da üretimin ve ticaretin döndüğü arastada da atan nabız bir süre durmuş. Çünkü Müslüman halk, inançları nedeniyle Rumların yaptıkları bu işleri öğrenmeye yanaşmamış pek... Kimi **“günah”** demiş, kimi **“iş bölümü”** demiş ama öğrenmemiş. Sonra iş başa düşmüş. Şehir büyüdükçe hem yeni binalar yapılmış hem de **“kuzulu kapıları”** ile tarihi konaklar, hanlar, hamamlar restore edilmiş.

Türklerin ve Rumların ortak pazar yeri olan arastada, “**lonca**” ruhu dolaşıyor hala. Filvari ustanın yaptığı saat kulesi zamanı söylüyor az ötede. Pazara ürünlerini satmaya gelen köylüler, kolonya karışımları hazırlayan dükkâna uğruyor, sonra ayakkabısını tamir ettiriyor, bıçağını bileyletiyor, kalaycıdan kabını alıyor, sonra meydandaki şadırvanın kenarında soluklanıyor; kim bilir kaçınıcı kez... Muğla üniversitesinin gençleri de arastada, çökertme kebabı yemeye geliyor.

Yerel kültürü kavrama çalışan gezginler de, Saburhane'den Arasta'ya, sonra da çukur yayla dedikleri Karabağların gölgesine gidiyor. Yapılaşmaya, büyümeye ve turizme rağmen; kentin kimliğini ve kültürünü korumaya çalışan yerel bir çaba var. Tarihi doku, hayata dahil edilmiş ve neyse ki, nefes almaya devam ediyor.

Diyeceksiniz ki, bu üç kentin tarihinde yazılı olan bu hüzünlü ve trajik hikayeler, bundan

100 yıl önceydi, bitti gitti... Ülkelerin, kentlerin yapısını ve hayatın sürekliliğini sekteye uğratan, alt üst eden nüfus hareketleri çok gerilerde kaldı... Öyle mi gerçekten?

Dünyanın tüm kentlerinin sokaklarında, milyonlarca insan yeni bir yurt, daha iyi bir hayat arayarak dolaşıyor bugün de... Savaşların, iç çatışmaların, sömürünün ve yoksulluğun yeryüzüne savurduğu milyonlar... Metropollerin ihtişamlı yapıları, ışıltılı bulvarları, eğlenceli geceleri bu gerçeği örtemiyor. Gününü gün edenler ile, yarın bineceği şişme botta sonlanacak hayatlar yan yana akıyor... Bugünün tarihini yazacak olanlar, kent kimliğinin ve kültürünün ranta nasıl teslim edildiğinden söz edecek elbette... Ama en çok, şehrin her köşesine sinmiş tuzakları, görünür/görünmez uçurumları, eşitsizlikleri, sonsuz yoksullukları, sınırsız zenginlikleri anlatacak...Ve bu derin çelişkilerin biçimlediği kentlerin hikayelerini ...

Temmuz 2024/Ankara

Sağlıklı kentlerde mi yaşıyoruz ?

Yoksa

"çöküntü alanları"nda mı ?

Yerinde, yeterli ve iyi işleyen birçok sistemin bulunduğu her yerleşme "**sağlıklı kent**" olarak nitelendirilebilir mi? Tabii ki hayır...

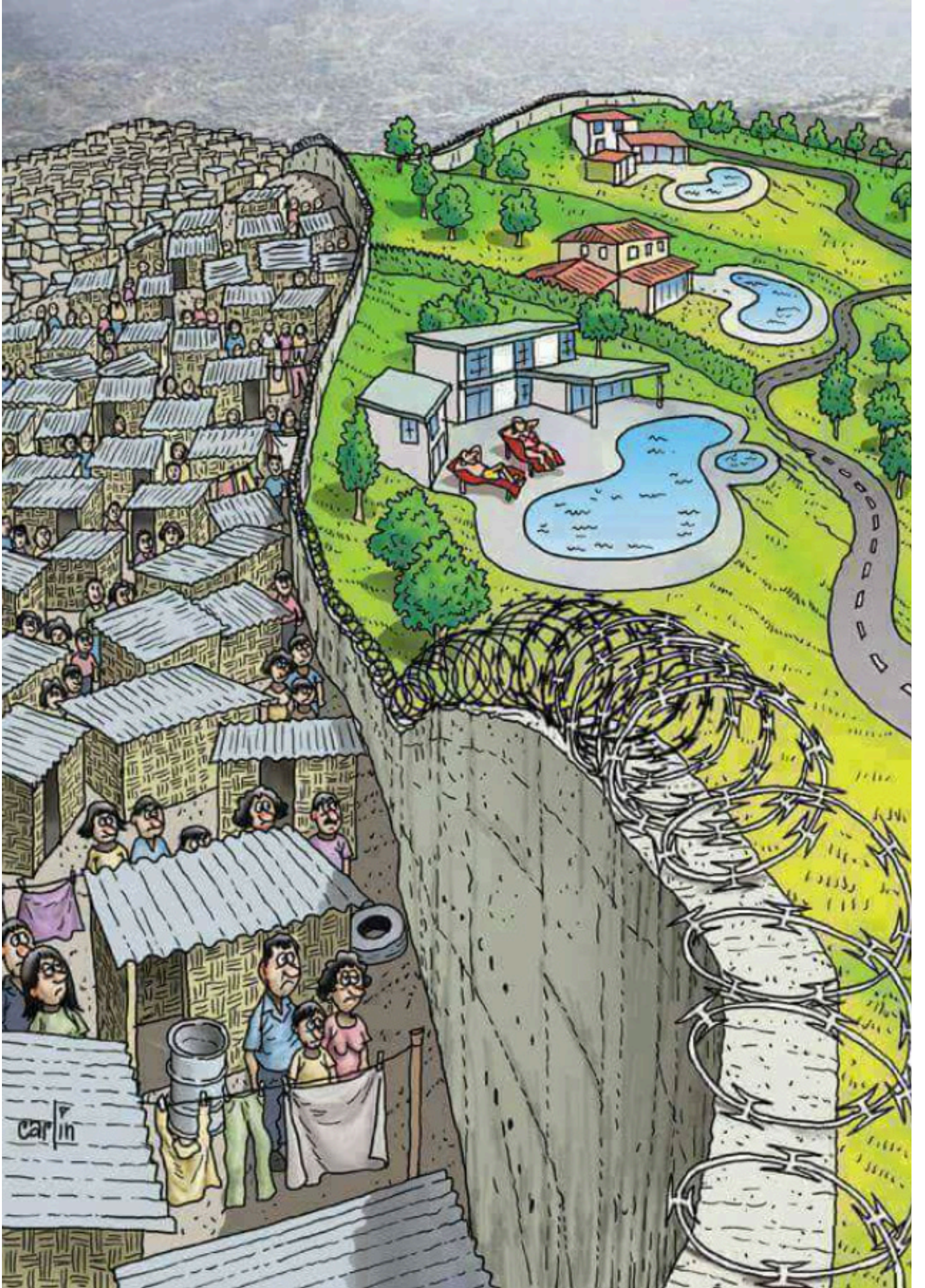
Sağlıklı kent, orada yaşayanlara, fiziksel yapılanmadan sosyal hizmetlere, teknik altyapıdan iktisadi yaşama, estetik duygulardan kültürel değerlere değin yaşamın her alanında her türden kolaylığı ve olanağı sağlayan ve sunan yerleşmelerdir.

Sağlıklı kentte yalnızca bugünün gereksinimlerinin karşılanmasıyla yetinilmez. Yarının kuşaklarına nasıl bir çevre bırakılacağı sorusu bugünün yatırımlarına da yön verir. Buna da "**planlı kentleşme**" adı verilir. Yani sağlıklı şehirler olabilmek planlı olabilmektir

Suç oranının fazla olduğu, mimari anlamda çarpıklaşmış bir kentleşmenin mevcut olduğu, "**aidiyet**" duygusu taşımayan yoksul halkın bulunduğu bölgelere "çöküntü alanları" diyoruz. Kentlerimiz ve kentlilerimiz bugün aşırı nüfus yığılmaları, ekonomik şartlar, sosyal bilinçsizlik, koşulsuz ve yanlış yer seçimi tercihleri, arz-talep eğilimleri gibi çeşitli nedenlere bağlı bir çöküş yaşıyor!

Dünyada olduğu gibi, ülkemizde de kuvvetle hissedilen bu çöküş, yalnızca hala kentleşme sancıları çekmekte olan az gelişmiş ülkelerde değil, 19. yüzyıldan bu yana hızlı dönüşüm süreçleri yaşayan gelişmiş ülkelerde de görülüyor.

Tarlabası

BELGESELİNİ NASIL ÇEKTİK ?

Hilmi Etikan

1980'li yıllar. İstanbul'un Tepebaşı semtinde Filmür isimli bir stüdyomuz var. Birgün arkadaşım Haluk Koçoğlu uğruyor. Mimarlar Odası İstanbul Şubesi'nin yıkıma uğrayacak Tarlabası Bulvarı ile ilgili bir belgesel hazırlamak istediklerini söylüyor. Odanın o zamanki başkanı Mimar Yücel Gürsel ile tanışıyoruz. Çekimlerin acilen başlaması

gerekıyor ama şubede yeterince bütçe yok. O günlerde Hüseyin Yıldız "**Büyükşehir Konut Yapı Kooperatifi**" adı altında bir kooperatif kurmuş ve Beylikdüzü'nde bir uydu kent yaratma çabalarına girmiş. Yücel Gürsel'in de aracılığı ile inşaatın periyodik fotoğraf ve film kayıt işini alıyoruz. Elimize biraz para geçiyor. Hemen çekimlere başlıyoruz.

Tarlabaşı Bulvarı iş yerimize çok yakın olduğu için ulaşım oldukça kolay. Video kameralar daha yeni yeni gelişmeye başlamış. Elimizin altında Sony Hi8 bir kamera var. Görüntü çözünürlüğü istenilen düzeyde değil ama kameranın elimizin altında olması çok önemli. Kiralık kameralar için stüdyolardan daha önce randevu almak ve oldukça yüklü bir kira ödemek gerekiyor. Kamerayı kiralayıp kullanmadan bekletmek ekonomik değil. Çünkü ne zaman ne olacağı hiç belli değil.

Tarlabaşı'nın yıkımı söz konusu olan sokaklarında aktüel çekimler yapmaya başlıyoruz. Peşimize takılan meraklı çocukları kontrol edebilmek oldukça zor. Oradan oraya koşturup duruyorlar. Basında yer alan yıkım haberlerinden tedirgin, büyük çoğunluğu yoksul mahalle sakinleri ise bizlerden pek hoşnut değil. **“Neden çekiyoruz?”**, **“Yıkım ekibinin adamları mıyız?”** **“Gerçekten buraları yıkacaklar mı?”**

Bulvarın kent içindeki konumunu göstermek için havadan bir çekim yapmamız gerekiyor ama helikopter kiralayacak kadar paramız yok. Sorunu şöyle çözüyoruz;

“Büyükşehir Konut Yapı Kooperatifi” başkanı Hüseyin Yıldız'ı inşaat alanının yukardan çekimini yapmanın iyi olacağına ikna ediyoruz. O günlerde helikopter kiralayan iki şirket var. Birisi Sefaköy'den havalanıyor (ki bu helikopter inşaat alanına oldukça yakın), diğeri ise Taksim'deki Hilton otelinin bahçesinden havalanıyor (ki bu helikopter inşaat alanına oldukça uzak). Helikopterler saat ücreti ile uçtukları için en doğrusu Sefaköy'den kalkan helikopteri kiralamak ama bizim amacımız bu arada Tarlabaşı Bulvarını da çekmek... Hüseyin Bey'i Hilton'dan kalkan helikopteri kiralamaya ikna ediyoruz. Sanırım bunu yaparken istediğimiz helikopterin daha az sarsıldığı gibi masum bir yalanın arkasına sığınıyoruz. Tarlabaşı'nın üzerinden uçarken çekim yapmaya başlıyorum. Yanımda oturan kooperatif görevlisi kişi bu duruma bir anlam veremiyor. **“Buraları neden çekiyorsunuz”** diyor. **“Çekim yapmıyorum, ayar yapıyorum. Vizörden nasıl görünüyor ona bakıyorum diyorum”**. Filmdeki helikopter görüntüleri de böylece bu korsan çekimler sayesinde gerçekleşmiş oluyor.

Bir sokakta, üç katlı bir evin penceresinden bakan yaşlı iki kadın var. **“Sizinle konuşabilir miyiz?”** diye soruyoruz. Son derece ürkek bakışlarla bizi izliyorlar. Nasıl ikna ettik şimdi hatırlayamıyorum ama kabul ediyorlar. İçeri girince bu hüzün ve korku dolu ev olduğunu görüyoruz. Belgeselin önemli ve duygu dolu sahnelerinden birinin çekimini yapıyoruz. Bu an onları son görüşümüz oluyor. Bir daha da izlerine rastlayamıyoruz.

Para buldukça arada bir, daha nitelikli olan U-Matic video kamera kiralıyoruz. Ancak yıkım çekimlerinde ortalık o kadar toz oluyor ki, kameralar toprak içinde kalıyor. İnce zerrecikler halindeki taş parçacıkları kameralar için çok zararlı. Bu nedenle, Taksim Meydanındaki binanın o zamanın İstanbul belediye başkanı Bedrettin Dalan eşliğindeki trajikomik bandolu yıkımını çekimini yine

Sony Hi8 kamera ile yapıyoruz. Dalan **“Yıkırım ve cezamı da çekerim”** diyor. Hava oldukça soğuk ve küçük aküler çabuk boşalıyor. Neyse ki orada bulduğumuz yakın bir bayide acele ile aküleri tekrar şarj edip, belgeselin, az kalsın kaçıracağımız en etkili bölümlerinden birini kayda alabiliyoruz. Bu arada **Ara Güler** de 16mm Bolex film kamerası ile yanımızda çekim yapıyor. Ayrıca Yeşilçam’dan 35mm’lik kamera ile çekim yapan bir kişi daha var ama sanırım onun amacı bu sahneyi uzun metraj bir Türk filminde başka amaçla kullanmak. Her iki çekime de daha sonra bir yerde rastlamadım. Ne yaptılar bilemiyorum.

Tarlabaşı’nın simge ismi, çiçek pasajının sevgili akordeon sanatçısı Madame Anahit de (Anahit Yulanda Varan) filmimizin unutulmaz bir parçası oluyor. Önce onun Tarlabaşı’nın dar sokaklarında dolaşırken çekimini yapmak istiyoruz. Kamerayı ve Madame Anahit’i gören kalabalık halk sokaklara fırlıyor. Dilimiz döndüğünce insanlardan kaldırmı boşaltmalarını istesek de derdimizi anlatamıyoruz. Madame Anahit de yorulmaya başladığı için kameranın deklanşörüne basıyoruz. Çekimi tekrarlama şansımız yok. Daha sonra yıkımların yapıldığı yere geçip final sahnesini çekiyoruz. Filmde udu çalan Ermeni sanatçı ise Anahit in komşusu. Anahit onu da çekin diyor. Onu da çekip filme koyuyoruz.

Üç yıl süren çekimler sonunda filmin kurgusunu yapmak üzere Bengi Video Stüdyosu’na giriyoruz. Filmin tamamlanmış olan kopyasını, kendileri de birer mimar olan Feride Çiçekoğlu ve Şener Özler’e gönderiyoruz. Filmi izleyerek bir metin yazıyorlar. Filme çok şey katan bu

metni seslendirme işi ise ünlü sipikerlerimizden Mesut Mertcan'a düşüyor. Türkçe ve İngilizce kopyalarını hazırlayarak filmi gösterime sokuyoruz. Doğu-Batı sentezinin, dünyadaki tek sivil mimari örneklerini oluşturan kentsel mirasın, trafiği rahatlatmak adına nasıl yok edildiğini anlatan bir belgeselin hazırlanmasına İstanbul Büyük Şehir Mimarlar Odası Yönetim Kurulu büyük katkı veriyor. Ayrıca, çekimler boyunca desteklerini esirgemeyen Haluk Koçoğlu, Necip Sevindik ve Alp Sunalp'ın isimlerini de unutmamak gerek.

Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum. Bazı olayları o an belgelemesek elimizin arasından kayıp gidiyor. Bu nedenle, **“çok kaliteli kameram yok, yeterince bütçem yok, zamanım yok”** gibi bahanelere sığınmadan (tabii ki mümkün olduğu kadar iyi koşulları da yaratmaya uğraşarak) belgesel sinemacılar olarak yaşamı kayıt altına almaya, çağımıza tanıklık etmeye özen göstermeliyiz. Bizim bu filmi hazırladığımız günlerde, TRT tarafından da bir film hazırlandı. O filmde ise (sanırım Ertürk Yöndem hazırlamıştı) TARLABAŞI... TARLABAŞI... filminde söylediklerimizin tam aksi söyleniyor, bölgedeki evlerin yıkılarak, o bölgenin pislikten(!) temizlenmesi salık

veriliyordu. Yani aynı konuda iki ayrı zıt yaklaşım vardı ve bu tür konularda tarafsızlık diye bir şeyin olamayacağını en güzel kanıtlarından biriydi.

350'yi aşkın bina yıkıldıktan sonra idare mahkemesi 1988 sonlarında yıkımların yasa dışı olduğunu çok geç de olsa fark etti. Ama büyük ölçüde iş işten geçmişti. Mimarlar Odasının trafiği Dolapdere Bulvarından Taksim'e bağlama, Tarlabası Mahallesiindeki cumbalı taş evleri konut, turistik pansiyon ve sanat merkezleri haline dönüştürerek yaşatma önerisi ise ne yazık ki kabul görmedi.

28 dakikalık bu belgesel, 1989 yılında Lozan'da düzenlenen **“2. Festival International du Film d'Architecture et d'Urbanisme”** de 710 film arasında ilk beşe girme başarısını göstererek **UIPAAV** ödülünü kazandı. Ülkemizde yapılmış sivil mimari filmlerinin öncü çalışmalarından biri olarak belgesel sinema tarihimizdeki yerini aldı. Halen dünyanın birçok üniversitesinde ders filmi olarak gösterilmeye devam ediyor.

Ne diyebilirim?

İyi ki çekmişiz.

<https://www.youtube.com/watch?v=ScB5b-RiNjw>

İstanbul, tarihî ve turistik yerleri barındırması sebebiyle sadece yerli sinemacıların değil, yabancı sinemacılarında ilgi gösterdikleri bir şehirdir. Bu bağlamda, üzerinde ilk durulması gereken film; yönetmen Joseph Pevney'in 1957 yılında çektiği **Estambul/İstanbul** adlı filmidir. Başrollerini Errol Flynn, Cornell Borchers ve John Bentley'in oynadığı film, Sultanahmet ve Haliç görüntüleriyle başlar. Ortaköy Camii, Galata Köprüsü ve Boğaz'ın güzelliklerine de yer veren film, yine Haliç'in havadan görüntüleriyle son bulur. (https://www.youtube.com/watch?v=EOfhcfPpx_k)

James Bond filmine **İstanbul** 1963 yılında ev sahipliği yapar. Yönetmenliğini Terence Young'un yaptığı ve başrolünü Sean Connery'nin oynadığı **From Russia with Love/Rusya'dan Sevgilerle** filminin büyük bir kısmı İstanbul'da geçmiştir. Filmde; Galata Köprüsü, Kapalıçarşı, Nuruosmaniye Camii, Sultanahmet Camii ve Firuzağa Camii kullanılan dış mekânlardandır. Bunun dışında Yerebatan ve Binbirdirek sarnıçları, Ayasofya Müzesi ve Saliha Sultan Çeşmesi ile Beşiktaş ve Üsküdar'dan sahneler de yer alır. (<https://www.youtube.com/watch?v=t9AeldMQqR8>)

Yönetmen Jules Dassin'in 1964 yılında çektiği, başrollerini ise Melina Mercouri, Peter Ustinov ve Maximilian Schell'in oynadığı **Topkapi /Topkapi** filminde de İstanbul'un nostaljik mekânları olan Topkapı Sarayı, Galata Köprüsü ile çeşitli tarihî camiler, ahşap evler, Arnavut kaldırımlı sokaklar gösterilirken, şehrin modernleşmiş yüzü Hilton Oteli ile temsil edilir. (https://www.youtube.com/watch?v=w35wdr2C_T4)

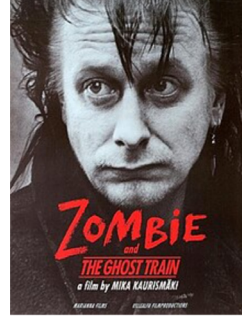

Yönetmen Sidney Lumet'in 1974 yılında yönettiği ve başrollerinde Ingrid Bergman, Sean Connery, Anthony Perkins gibi oyuncuların yer aldığı **Murder on the Orient Express/Şark Ekspresinde Cinayet** filminde, genel olarak olumsuz bir İstanbul imajı çizilmiştir. İstanbul Boğazı, Üsküdar ve Kadıköy'den sahnelerin yer aldığı, Salacak İskelesi ve Sirkeci Garı'nın mekân olarak seçildiği filmde; perdeye, iskelenin yakınında otlayan koyunlar, ısrarcı ve pejmürde kıyafetli satıcılar ve kötü yemek vurgusuyla, geri kalmış bir İstanbul imajı yansıtılmıştır. (https://m.vk.com/video-8630238_456239141)

İSTANBUL'DAN GEÇEN FİLMLER

1 991 yılında yönetmen Mika Kaurismäki tarafından çekilen ve başrollerinde Silu Seppälä, Marjo Leinonen'in oynadığı *Zombie and the Ghost Train*/Zombi ve Hayalet Tren filminde, İstanbul'un tarihî semti Eminönü'ndeki Yeni Cami ve Galata Köprüsü filmin çekildiği mekânlar olmuştur. <https://www.facebook.com/watch/?v=299215531506428>

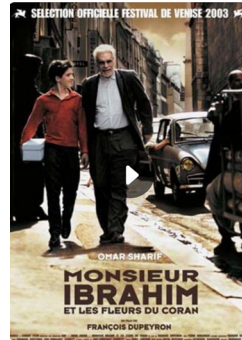
A lmanya'da yaşayan Türk yönetmen Fatih Akın'ın 2000 yılında çektiği ve başrollerinde Christiane Paul ve Moritz Bleibtreu'nun oynadığı *Im Juli*/Temmuzda filminde, İstanbul'un Harem, Salacak, Ortaköy manzaralarının yanında Kız Kulesi, Ortaköy Camii ve Boğaziçi Köprüsü gibi eski ve yeni mimari eserleri de yer alır. <https://www.youtube.com/watch?v=nRKn9TXDME0>

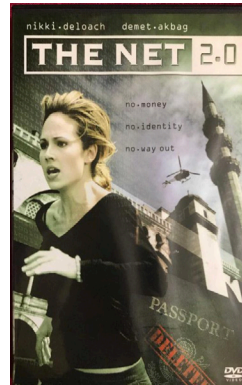
2 001 yılında ise ünlü aksiyon yıldızı Jackie Chan'in yolu İstanbul'a düşer. Yönetmen Tedy Chan'in *The Accidental Spy*/Altın Yumruk İstanbul'da filminde, Bei karakterini canlandıran Jackie Chan'i, İstanbul'un Aya İrini Kilisesi, Yerebatan Sarnıcı, Kapalıçarşı ve Haydarpaşa Tren İstasyonu gibi çok sayıda tarihî mekânında görürüz. <https://www.youtube.com/watch?v=-AhjfLkXL0w>

Yönetmen François Dupeyron'ın 2003 yılında yönettiği ve başrollerini Ömer Şerif ve Pierre Boulanger'in paylaştığı *Monsieur Ibrahim et les Fleurs du Coran*/İbrahim Bey ve Kur'an'ın Çiçekleri filminin sonlarına doğru, İstanbul manzaralarıyla karşılaşırız, ancak film 2003 yılında çekilmesine rağmen sanki perdeye yansıyan İstanbul'un 1960'lı yıllarıdır. Filmde Boğaz'ın sularından Sarayburnu'nu, Eminönü'nü ve Galata Köprüsü'nü görürüz. Bunun yanı sıra filmin konusuna uygun olarak, Ayasofya Müzesi ve Sultanahmet Camii gibi İstanbul'un önemli dinî yapıları gösterilir. <https://www.dailymotion.com/video/x8istfe>

Yönetmen Charles Winkler tarafından çekilen ve Keegan Connor Tracy ve Neil Hopkins'in başrollerini oynadığı *The Net 2.0* filminin neredeyse tamamı İstanbul'da geçer. Filmde Taksim, Sultanahmet, Süleymaniye ve Ortaköy en fazla görüntülenen semtlerdir. Ayrıca Galata Kulesi, Topkapı Sarayı, Süleymaniye Camii, Bozdoğan Kemer ve Ayasofya Müzesi perdeye yansıyan tarihî ve turistik mekânlardır. <https://www.dailymotion.com/video/xl6arj>

İSTANBUL'DAN GEÇEN FİLMLER

2012 yılında gösterime giren ve yönetmenliğini Olivier Megaton'un, başrollerini ise Liam Neeson, Famke Janssen ve Maggie Grace üstlendiği "Taken 2/Takip: İstanbul filmi de, tamamı İstanbul'da çekilen yapımlardan biridir. Önemli bir bölümü tarihî yarımada çekilen filmde; Balat, Kadıköy, Haydarpaşa ve İstanbul Boğazi'ndan sahneler vardır. İstanbul'un tarihî camilerinin ve Galata Köprüsü'nün de perdeye yansıtıldığı film, İstanbul'un en bakımsız yerlerini perdeye taşıdığı ve Türkiye'de 1985 yılında üretimi sona eren Fiat 131 model arabaları, polis arabası olarak gösterdiği için eleştirilere maruz kalmıştır. <https://www.dailymotion.com/video/x8q3dij>

2012 yılında İstanbul, yine bir James Bond filmine sahne olmuştur. Yönetmenliğini Sam Mendes'in yaptığı, başrollerini ise Daniel Craig, Javier Bardem ve Naomie Harris'in paylaştığı filmin çekimlerinin önemli bir bölümü Eminönü Meydanı, Kapalıçarşı ve Beyazıt'ta yapılmıştır. Bu film de İstanbul'un imajını yeterince doğru bir şekilde yansıtamamakla eleştirilmiştir. <https://www.youtube.com/watch?v=3LSSB1hiriM>

İSTANBUL'DAN GEÇEN FİLMLER

Açık Radyo

Açık Radyo, 13 Kasım 1995 tarihinde İstanbul iline ve çevresine yayın yapmak amacıyla açılmış olan bölgesel, bağımsız ve kâr amacı gütmeyen radyo istasyonu.

Programlarının %99'unu gönüllülerin hazırlayıp sunduğu bir topluluk radyosu. Türkiye'de iklim değişikliği konusunu kamuoyu gündemine getiren bir medya kuruluşu. Türkiye'de ve uluslararası alanda 60 ödüle layık görüldü.

Açık Radyo, kendisini **“popüler olmayan, sanat kaygısı taşıyan, farklı görüşlerin yer aldığı bir platform”** olarak tanımlar. Kurulduğu tarihten

bu yana sloganı **“Kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine Açık Radyo”** şeklinde.

Açık Radyo'daki programların yaklaşık üçte birini oluşturan sözel programlar iklim değişikliği, ekoloji, sosyoloji, edebiyat, insan dışı türler, tarım, kentsel dönüşüm, mimarlık, kadın ve çocuk gibi konulara odaklanır.

2020 Eylül ayı itibarıyla İstanbul Frekansı FM 94.9 Mhz'den 95.0 MHz'e değişti.

3 Temmuz 2024'te Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kararı ile yayın lisansı iptal edildi. Radyo, **RTÜK**'ün kararına ilişkin İdare Mahkemesi'nin verdiği yürütmeyi durdurma kararı doğrultusunda yayınına devam etmekte.

Balkonlar ve Çimenler

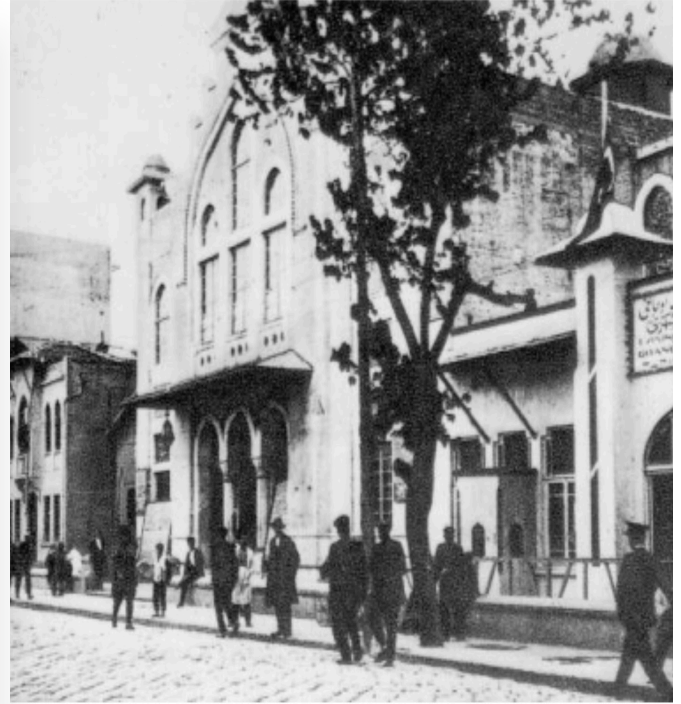
Tahsin İşbilen

İzmir’de birçok belgesel film çektik. Mübadele, göç, müzik, tarih konulu filmleri çekerken, hep bir olgu karşımıza çıktı, İzmir’in kendine özgü kentsel yapısı. Elbette konunun uzmanı değiliz, genellemeler yapmak bizi tehlikeli sulara götürür. Bunu unutmadan, haddimizi aşmadan İzmir ve böylesi kentte üretmek üzerine bazı gözlemlerimizi paylaşmak istiyoruz.

İzmir her zaman kozmopolit bir kent olmuş, bu özelliği onu gelişmelere görece açık bir kent haline getirmiş. **“19.yüzyıl, İzmir’in gelişkinlik açısından doruk çizgiye vardığı dönemdir. Osmanlı İmparatorluğu’nun gerilemesiyle düz orantılı olmayan bir iç gelişmeyle, Avrupa kentlerinin kimileriyle hısımlık taşıyan bazı doku özellikleri edinir. Sinemaskop, stereo bir hayat temposu İzmirlinin iliğine işler. (Rauf Beyru, 3 İzmir sy 145)”**

Beyru’nun saptaması günlük hayatta geçerliken, İzmirli entelektüeller arasında bir tartışma başlatır: Şarklı mıyız, Garplı mıyız? 1800’lerin sonunda, İzmir’de Hizmet, Ahenk ve İzmir gazeteleri arasında Şark-Garp eksenli bir tartışma çıkar, Halit Ziya Tefik Nevzat ve arkadaşlarının sürgüne gönderilmeleri sonucu son bulur. Ancak bu tartışma günümüzde gazetelerde açıkça yapılsa da, kentte gören gözler için, batılılaşmanın ağır bastığı, en belirgin gerilim düzlemlerinden biridir.

Malum, İzmir 1922’de yangınla noktalanan felaketler zincirinden sonra yeniden kuruldu. Yanan binalar, mahalleler, özellikle gidenler kentin batılılarıydı. Giden batılılar

geri dönmedi ama kentin ruhu yok olmadı. O ruh yeni mahallelerde, sokak aralarında dolaşmaya devam etti. Bugün İzmir dendiğinde akla gelenlerin arka planı o yıllar, elbette yeni eklenenler de çok. Kente sonradan gelenler bambaşka ruhlara taşısa da sonunda ortak ruha teslim oldular.

Yaklaşık 20 yıl önce yaptığımız bir söyleşide Rauf Beyru, şöyle özetlemişti;

İzmir daha önce öyleydi mutlaka; ama şimdi de hakikaten öyle galiba. Gerçekten o dönemin izleri hala devam ediyor sanıyorum İzmir’de. Bir kere İzmir’in ikliminin tesiri belki de, daha yumuşak, daha şeyli, daha rahat bir kent olarak görebiliyoruz başka yerlerdeki duruma göre. O farkı var; çünkü İzmir’de eskiden beri yani

çok rahat bir yaşam sürmüş hem Levantenler hem diğerleri. Rahat yani siesta İzmir'in özelliklerinden bir tanesiymiş o zamanlar. Şimdi olmasa bile gene o rahatlık devam ediyor yani.

Kentler hep anlatıldı: Filmlerde, romanlarda, şiirlerde... Çünkü yaşam kent demek uzun süredir. Ama kentlerde çok farklı yaşamlar iç içe geçiyor. Herkesin bir kenti var, bu da başka bir gerilim noktası: Burjuvalar için İzmir Çeşme, Alsancak, restoranlar, kulüpler, beachler demek. Kimileri için karanlık atölyeler, gürültülü fabrikalar. Çoğunluk içinse sokaklar.

Ayakları, araçlarından yere basmayanlar bir yana: Onlar kentin saklanan kullanıcıları. Güç onlarda. Ama sokaklar onların değil. Kentin ruhundan çok **"başka diyarların"** ruhunu taşırlar: Fransız, Amerikan okulu, İngiliz porseleni, İsviçre'de kayak. Ama fabrikalar, izbeler, kahveler, meyhaneler, harabeler, pazarlar, batakhaneler, okullar, atölyeler, ofisler hep sokaklara taşar. Diyeceksiniz ki her kent böyle, burjuvası kendi dünyasında, küçük burjuvaları kendi gettolarında, emekçiler de varoşlarında. İşte İzmir bu normalin dışındadır. İzmir ikiye ayrılır; zenginler ve diğerleri. İzmir'in Kordonu hem bu ayrışmayı hem de kaynaşmayı en iyi anlatan mekandır; lüks mekanlarında

şaraplarıyla burjuvaları, çimenliklerde biralarıyla şehrin kalan tümü. Çimenliklerde öğrenciler, inşaat işçileri, ofis çalışanları, öğretmenler, bankacılar, evlere temizliğe giden kadınlar, ayakkabı atölyelerinde çalışan işçiler, sığınmacılar...o çimenliklerde 1 Mayıs kutlanır, burjuvalar denize nazır balkonlarından izlerler kutlamaları. Büyük mitingler yapılır yine o çimenlerde. Gezi olaylarında çadırların kurulduğu, her şeyin merkezi yine çimenliklerdi, her şey yine burjuvaların **"yuva"**larının önünde gerçekleşti. Balkondakiler hariç, diğerlerini birbirine bağlayan, gündüz falcı, gece müzisyen; Romanlar.

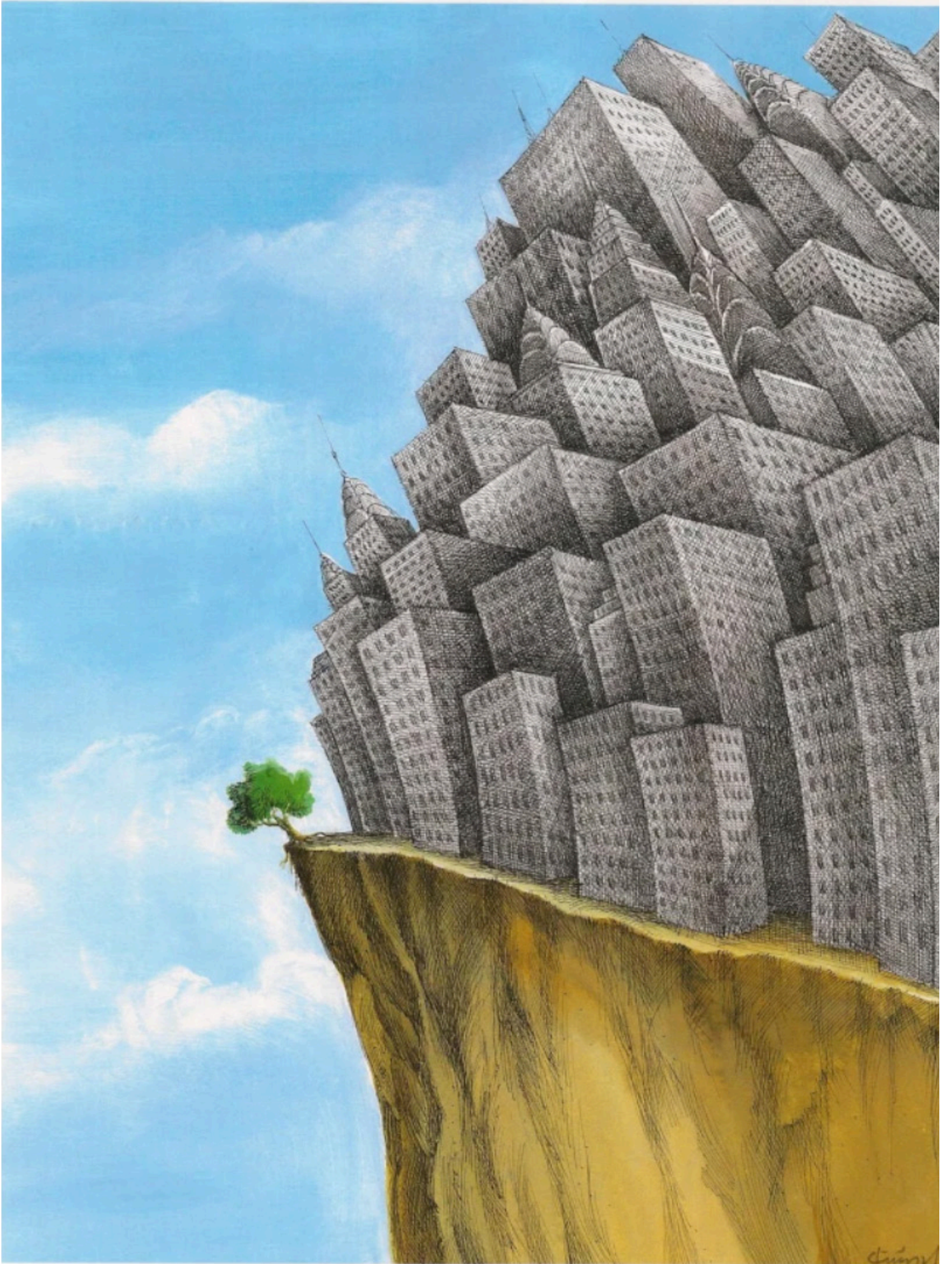
Kent değimiz kendine özgü zamanı olan ve sürekli değişen mekanlar topluluğu. Kentte yaşayan pek çok insan grubu kendi zamanı içinde yaşıyor. Bazı mekanlarda birçok yaşam kesişiyor: İşte kentin dinamizmi bu kesişen mekanların ürünü. İzmir için bu kendine özgü zamanı olma durumu daha da belirgin. Kentin tarihi ve kırılma noktaları bugün ülke toplamından oldukça farklılaşmış, kendi özgün tarihini yaşayan bir kenti oluşturuyor.

Müzik, kenti ve insanları birbirlerine bağlayan ortak ruhtur. Kenti dışarıdan izleyenler, onun ruhu, toplumsal dokusu, kültürü hatta ekonomik yaşamı hakkında en doğrudan sezgiyi müzik dolayısıyla edinirler.

İzmir’de Romanlar kendi seslerini en çok müzikte bulup, bu sesle toplumsallaşabiliyor: Hemen her toplumda en altta yer alan, sistem dışı yaşam biçimleriyle damgalanan, ırkçı aşağılanmalara maruz kalan Romanlar, bizce İzmir’de görece daha fazla toplumun parçası haline geliyor.

İzmir’in ruhu en çok nerelerde dolaşıyor? Busorunun yanıtını bulmaya çalıştığımızda, kentin ruhunun kocaman beton bloklara, alışveriş merkezlerine, gökdelenlere, lüks restoranlara neden hiç uğramadığının sırrına ereceğiz.

“Fotoğrafın dili” yeni bir köşemiz. Her ay bir fotoğrafın içine girip; zamanı, yaşamı, o anı yorumlamaya çalışacağız. Katkılarınızı bekliyoruz. Savaş Güvezne

Fotoğrafçı **Polycarpe Joaillier** tarafından 1884’te çekilmiş olan bir fotoğraf.

Kapalıçarşı civarında çekilmiş bir fotoğraf olmalı, muhtemelen Beyazıt tarafındaki kapının yanı. Kebab pidelerimiz hiç değişmemiş hala aynı. Tırnaklı pide... Sergende duran kalaylı kaplar kebab için sıralanmış. Bu dükkân benzerlerini Hatay bölgesindeki fırın-kasap kebabçılarında açık dükkânı ve düzeni olarak görmek mümkün. Önde duran yaşları küçük iki çocuk muhtemelen çarşı içindeki esnafa yemek servisi yapıyor. Kebabların konduğu sahanların kapaklarının da üst sergende oluşu, kebabların soğumadan servis

için kullanıldığını gösteriyor. Büyükçe bir kalıp tereyağı pidelerin yağlanması için konmuş olabilir. Tereyağı olmayıp helva olduğunu savunanlar da oldu. Kebablar şiş kebab olarak hazırlanıp vitrin sayılabilecek şekilde bir sininin üzerine dizilmiş, büyükçe bir sini ile albeni yaratılmış adeta. Şiş kebablar biraz yağlı geldi bana... Şişe geçirilmiş iki şiş köftenin Adana mı Urfa mı olduğu anlaşılmıyor. İki boy şiş kebab oluşu tam ve yarım porsiyon düşüncesini doğuruyor. Kebabçı dükkanının yanındaki manifaturacıdaki dokumalar hemen satılmazsa giyen kişilerin arkasından kedi ve köpeklerin ayrılmayacağını söylemek mümkün.

Kebabçının arkasında, bir alaturka saat var. *[Bugün kullandığımız alafranga saati, gece 12’de ertesi güne devreden, saatin sabit olarak gösterdiğini esas alan saattir. Oysa alaturka saatte, günlerin kısalmasına göre havanın*

rengi ile saat eşittir. Yazın olduğu gibi akşam sekiz buçuk, dokuzda hava aydınlık olmaz. Akşam ezanı gece on ikidir.]

Saatin yanında duran takvimde hem Latin hem de Arap alfabelerinden tarih var sanırım. Fotoğrafın çekildiği günün ya 7-19 yazıyor ya da 7-10. Buna bakarak günlerden 19 Temmuz veya 7 Ekim olduğu tahmin edilebilir. Fakat giyimlerinden dolayı fotoğrafın yaz gününde çekildiğini düşünerek 19 Temmuz diye düşünüyorum. Fotoğraftaki insanların birinin başında sarığı var. Çoğunluk başına fes takmış. Birkaç kişinin serpuşsuz olduğu görülüyor. Ama alafıranga giyinenlerin dışında hemen herkezde kuşak var.

Ayrıca eğer bu fotoğraf gerçekten 1884 yılında çekildiyse Osmanlı'nın en buhranlı dönemlerinden hemen önce, son büyük savaş olan 1877-78 Rusya savaşından 6 sene sonra çekilmiş demektir. Yani o zamana bakılırsa rahat dönemlermiş denilebilir zira bu tarihten sonra 1887 yılında ülkede Ermeni ve Kürt hareketlerinin de dahil olduğu iç çatışmalar başlayacaktır.

Gelelim fotoğrafı çeken ustalara... Baba **Pascal Sebah**, 1857 yılında, Beyoğlu Tom Tom sokağı'nın 10 numaralı binasında EL CHARK (şark) isimli bir stüdyo açar ve çok geçmeden stüdyoyu çoğu rakibinin bulunduğu yere, **Grand Rue De Pera**'ya, Rus elçiliğinin hemen yanında bulunan 439 numaralı yere taşınır.

Rakiplerine nazaran daha mütevazı çalışan **Pascal Sebah**, diğerlerinin aksine Sultan'dan saray fotoğrafçısı unvanını alabilmek için sarayla ilişki kurmak, araya ricacılar sokmak gibi işlere girişmez. Zaten dönem itibarıyla altın çağlarını yaşamakta olan **Abdullah Biraderler** karşısında böyle girişimlerin ne kadar başarılı olacağı da kuşku...

Yıllar geçtikçe sessiz sedasız büyümekte olan stüdyo, 1873 yılında açılan ikinci şube ile Kahire'de de faaliyet göstermeye başlar. (Abdullah Biraderler'in de Kahire'de ikinci şubelerinin olduğunu hatırlatırım.)

Baba Sebah, 1883 yılında, 60 yaşında beyin kanaması geçirip felç olur; 1886 yılında ise hayatını kaybeder. Felç geçirdiği 1883 yılından oğlu **Jean Sebah**'ın stüdyoyu devralacağı 1888 yılına kadar stüdyoyu yönetme işi, kendisi de bir fotoğraf stüdyosu sahibi olan Pascal Sebah'ın kardeşi Cosmi tarafından sürdürür.

1888 yılına geldiğimizde 16 yaşında olan Jean Sebah, stüdyo yönetimini devralmak için kolları sıvar ve yavaş yavaş fotoğraf çekimlerine başlar. Aynı dönem amcası Cosmi'nin yardımlarıyla İstanbul'daki bir başka fotoğrafçı olan **Policarpe Joaillier** ile ortak olur ve Sebah & Joaillier ortaklığı böylece başlar.

Ortaklıkları boyunca birçok başarılı işe imza atan, Avrupa'daki fuarlara gönderdikleri fotoğraf seçkileri ile bol bol takdir ve madalya toplayan **Sebah** ve

Joaillier ikilisi, sarayla ilişki kurma hususunda rakiplerinin gerisinde kaldıkları için İkinci Abdülhamit'ten Sultan'ın/ sarayın fotoğrafçısı unvanını almasalar da, 1889 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nu ziyarete gelen **İkinci Wilhelm** ve eşi kraliçe **Augusta Victoria'nın** fotoğrafını çekerek, sonuçtan epey memnun kalan Kayzerden **"Prusya sarayının fotoğrafçısı"** unvanını alırlar.

O dönem çektikleri stüdyo fotoğraflarını yapıştırdıkları kartonların arka yüzlerine kazandıkları bu unvan eklenir. Avrupa sergilerinden kazandıkları madalyaların görsellerinin hemen altında görülür.

İkinci Wilhelm'in 1917 yılında, Mehmet Reşat saltanatında yaptığı son İstanbul ziyaretinde Osmanlı mareşal üniforması giyerek çektiği şu meşhur fotoğraf da tabii ki Prusya sarayının fotoğrafçısı **Sebah & Joaillier** firması tarafından çekilir.

1900 yılına gelindiğinde yerlerini iyice sağlamlaştıran Sebah ve Joaillier, Osmanlı'da fotoğraf denince akla gelen ilk stüdyo ve en büyük rakipleri olan Abdullah Biraderler'in iflas etmesi üzerine, 1200 Osmanlı lirası karşılığında bütün aletlerini ve fotoğraf negatiflerini satın alırlar.

Sonuçta, **Policarpe Joaillier**, 1900'lü yılların başlarında ortaklıktan ayrılarak Fransa'ya döner ve Jean Sebah stüdyoyu bir süre tek başına yönetir. 1905 yılında Kahire'deki şubeyi tek başına hem İstanbul'a hem de oraya yetişemediği için kapatmak zorunda kalır. 1910 yılında ise **Hagop İskender** ile ortaklık başlar. Stüdyonun eski ismini kullanmaya devam eden ortaklar stüdyoyu 1934 yılına kadar birlikte işlettikten sonra, Hagop İskender'in Berlin'de fotoğrafçılık eğitimini tamamlayan oğlu **Bedros İskender**'e ve ortağı **İsmail İnsel**'e devrederler. Stüdyoyu **Photo Sebah Et İskender** ismiyle yönetmeye başlayan Bedros İskender, aynı yıllarda Paris'te İskender Bedros adı ile küçük bir fotoğraf stüdyosu açar.

6 Haziran 1947'de Jean Sebah, 1949 yılında ise ortağı **Hagop İskender** hayatını kaybeder. İsmail İnsel'in ortaklıktan ayrılması ve babasının ölümünden sonra Bedros, İstiklal Caddesi 289 numarada, Cumhuriyet dönemindeki dil hareketleri sonucu adı artık **Foto Sabah** olan stüdyoyu üç yıl daha yönettikten sonra, 1952 yılında kapatıp, Paris'e yerleşir ve fotoğrafla ilgili çalışmalarına orada bulunan stüdyosunda devam eder. Böylece 1857'den 1952'ye, tam 95 yıl boyunca hizmet vermiş olan stüdyonun hikayesi son bulur...

Çok daha fazlası için Engin Özendes'in **"Fotoğrafta Oryantalizm"** alt başlıklı **Sebah & Joaillier'den Foto Sabah'a** isimli kitabı okunabilir.

SG

KANTER İÇİNDE

Yapıcılar türkü söylüyor
Yapı türkü söyler gibi yapılmıyor ama.
Bu iş biraz zor.
Yapıcıların yüreği
 bayram yeri gibi cıvı cıvı
 ama yapı yeri bayram yeri değil.
Yapı yeri toz toprak.
Çamur, kar.
Yapı yerinde ayağın burkulur
 ellerin kanar.

Yapı yerinde ne çay her zaman şekerli
 her zaman sıcak,
ne ekmek her zaman pamuk gibi yumuşak
 ne herkes kahraman
 ne dostlar vefalı her zaman.

Türkü söyler gibi yapılmıyor yapı
bu iş biraz zor,
zor ama yapı yükseliyor,
 yükseliyor.
Saksılar konuldu pencerelere
 alt katlarında.
İlk balkonlara güneş taşıyor kuşlar
 kanatlarında.
Bir yürek çarpıntısı var her putrelinde
 her tuğlasında
 her kerpicinde.

Yükseliyor, yükseliyor yapı
 kanter içinde.

EVLER

Evler tek katlı da olabilir yüz katlı da iş bunda değil
Yeter ki sokaklarımızı ezmesinler, yeter ki temiz çevik
Gülyüzlü görsünler hizmetimizi.

Çıplak duvarlara diyeceğim yok taze ve canlısalar
Dar pencereler giyotini hatırlatır bana
Pencere dost sözü gibi rahat ve geniş olacak
Ağaçsız asfaltı sevmiyorum.

Parklarda göller göllerde ak kara kuğular olabilir
Hatta ara sıra bando mızıka
Ama en önemlisi parklarda öpüşülebilmeli
Aptal ölü ellerini operette arya söylemiş gibi açmı
mankenleri sevmiyorum
Taştan ve tunçtan insanları sevmiyorum
Tabanlarından inip aramızda dolaşmıyorlarsa

Bankaları ve hükümet konaklarıyla öğünen şehir
sevmiyorum
Sevdiğim şehirler sağlık evleriyle övünenlerdir
Çocuk bahçeleriyle övünen şehirler

Nazım Hikmet
24 Mayıs 1962, Moskova

Nazım Hikmet sadece yapıya bakmaz; değerlendirmelerini dile getirirken yapının ardını görür, ifade ettiği manayı çözümler ve onunla adeta konuşur. Onlardan beklentileri vardır ve onların oluşturduğu anlamlı bütünden yani şehirden de. Ve bunu en güzel yaptığı şekliyle şiiriyle dile getirir:

*“... Ellerinize, gözlerinize,
Kâğıdınıza, pergellerinize selam
Selam taşçılara, dülgerlere, montörlere
Demiri dövenlere, betonu dökenlere,
Ağacı biçenlere, camcılara,
Ve bu işte bir tutam olsun,
Emeği geçenlerin topuna selam...”*

Nâzım Hikmet

Vandalizm

KENTE KARŞI İŞLENEN SUÇ

M.Savaş Güvezne

Günümüz modern kentleri bir yandan yaşamı kolaylaştıran ve çevreyi güzelleştiren, işlevsel ve estetik kentsel elemanlar ile donatılırken, diğer yandan bu elemanların yer aldığı ortak yaşam alanları saldırıya uğruyor. Özenle seçilmiş ve kentin en güzel yerlerine yerleştirilmiş kent mobilyaları tahrip ediliyor. Banklar, aydınlatma elemanları, çiçekler, otobüs durakları, ulaşım araçlarının koltukları, trafik uyarı levhaları, duvarlar tahrip edilirken kısacası sosyal çevre zarar görüyor. Kent sanatsal ve tarihî eserlerini yitiriyor. Bu örnekleri daha artırmak mümkün.

Peki bu sorun yalnız bizim ülkemizde mi var? Yoksa bu sorun bir salgın halinde dünyanın en modern kentlerinde de yaşanıyor mu?

Uzmanlara göre vandalizm bilgisizlik yüzünden ya da zevk için kamu mallarında ve sanat yapıtlarında zarara yol açarak yıkmak ve bunu kendi başına bir amaç durumuna getirmek olarak tarif ediliyor.

“Bilgisizlik ya da zevk için kendi başına bir amaç durumuna getirmek” tarifi, bir suç türünün ne ölçüde yıkıcı olabileceğinin altını çiziliyor. Bu nedenle özellikle vandalist davranışlardabulunangençlerinbilgilendirilmesi ve eğitimi milli servetin korunmasında önem kazanıyor.

Toplumumuzda artan suç oranı ile birlikte kamu mallarına karşı işlenen suçların da arttığı görülüyor. Kamuya ya da başka bir şahsa ait olan malın veya taşınmaz mülkün bir şekilde tahrip edilmesi ya da biçiminin bozulması olarak tarif edilen **“vandalizm”**, ülkemizde kavramsal olarak pek bilinmiyor. Ancak özellikle metropoliten yerleşmelerde bu tür suçların oldukça fazla işlendiği bilinmekte ve kentsel alanlarda bu son zamanlarda önemli tahribatlara yol açıyor.

Vandalizm söz konusu olduğunda, suç kavramının toplumsal ve bireysel nedenleri öne çıkıyor. Toplumda ortaya çıkan standart yokluğu, kayıtsızlık, kargaşa, düş kırıklığı, yabancılaşma ve ümitsizlik duyguları **“suç”** kavramını etkileyen önemli unsurlar olarak ortaya çıkıyor.

Bunların yanı sıra toplumsal sınıf farklılıklarının artması, sınıflar arası uyumsuzluk ve çatışmalar, ortaya çıkan alt kültürler, narkotik madde kullanımının artışı, toplumsal değer yargılarının değişmesi gibi birçok unsur toplumda **“suç kavramının ve suç oranının”** değişmesi üzerinde büyük ölçüde etken.

Vandalizm farklı disiplinlerden birçok bilim adamının araştırma konusu olduğundan bu konuda farklı tanımlar yapılıyor.

İlk kez John M. Martin 1959 yılında vandalist eylemlerin nedenleri ile ilgili bir araştırma yaptı. Martin’in araştırmasına göre yapılan her vandalist eylemin, bu eylemi yapan kişinin çıkarları doğrultusunda belirli bazı **“nedenleri”** bulunmaktaydı. Hırsızlık yapmak ya da sevmediğimiz kişi ve gruplara öfkemizi gösteren davranışlar sergilemek gibi.

1969 yılında V. M. Weinmayr isimli başka bir araştırmacı, vandalist eylemlerde insan faktöründen çok **“çevre koşullarının insanlar üzerinde yarattığı psikolojinin”** önemli olduğunu savunmuştu.

F. Coffield’in yaptığı araştırma sonucunda Weinmayr’ın görüşlerinin aksine vandalist eylemlerde bulunan bireyin **“tamamen içinde bulunduğu durumdan dolayı”** böyle davranışlar sergilediğini ileri sürdü.

Stanley Cohen vandalist eylemleri “**kural bozma olarak gelenekselleşmiş ve klasikleşmiş**” olarak ikiye ayırır. Kural bozma olarak gelenekselleşmiş vandalist eylemler belirli durumlara bağlı olarak hoşgörü ile karşılanabilirler (grafitiler gibi). Klasik vandalist eylemler ise, hiç bir şekilde hoş karşılanmaz hatta suç olarak görülürler. Hırsızlık, duvarlara izinsiz ilan yapıştırmak ya da kişilerin mal ve mülklerine intikam amacıyla zarar vermek gibi.

Vandalizm eylemlerinin birçoğunu erkek çocuklar gerçekleştiriyor. 10 yaşlarında gerçekleştirilen vandalist eylemlerde henüz bilinçli ve kasıtlı vandalizm duygusunun oluşmadığı ve yapılan vandalizmin oyunla ilişkilendirildiği ifade ediliyor. 13 -16 yaş grubunda ise cesaret daha önemli bir unsur olarak öne çıkmakta ve verilen zarar daha önemli boyutlara tırmanmakta. 16 yaşından sonra vandalist eylemler gençlerin hayatında önemini kaybetmekte yerine başka ilgi alanları ön plana çıkıyor. Bunlara bağlı sorumluluk duygusu ile birlikte, sahiplenme isteğinde de bir artış olduğu gözlenmektedir.

Ayrıca bu tür davranış biçimi, özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul çağındaki

gençlerde daha sık görülüyor. Türkiye’de 16 ayrı liseden 7340 öğrenci ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %5’inde vandalist davranışlar gözlemlendi. Ergenlik çağındaki çocuklarda ilaç, alkol ve uyuşturucu kullanımı sonucu vandalist davranışların %54 oranında olduğu araştırmalar sonucu belirlendi.

Pek çok ülkede hip-hop’çılarının duvarlara spreylere boyalar kullanarak yaptıkları grafitilerin birer sanat eseri olup olmadıkları tartışılıyor. Avrupa ülkelerinde grafiti -her ne kadar yasa dışı olsa da- estetik kaygılarla ve kendisine has belirli standartlarla yapılıyor olmasından dolayı bir tür sanat olarak görülüyor- Yasak ve uyarı tabelaları, vandalist davranışlara eğilimli kişileri daha çok kışkırtmakta. Bu bağlamda grafiticilerin duvar yazılarının sanat yapıtı olarak görülmesinin yanında vandalist bir davranış olduğunun düşünülmesindeki en büyük neden, bu yazıların büyük bir bölümünü otorite karşıtı propagandaların oluşturması.

Yukarıdaki tariflere göre genelleme yapılırsa, vandalizm daha çok erkek çocuklarda rastlanan ve 9-15 yaşlar arasında yaşanan olumsuz davranış biçimi olarak nitelendirilebilir.

“Seyir Köşesi” yeni bir sayfamız. Her ay bir belgesel sunmaya çalışacağız. Katkılarınızı bekliyoruz. Savaş Güvezne.

Sinemanın İlkleri Belgesel Sinema

Kent senfonileri

<https://vimeo.com/304299411>

Sinemanın keşfiyle birlikte Avrupa'nın büyük başkentleri de sinemacıların temel konularından biri olur. Önceleri kent yaşamı ve kenti donuk ve sabit bir kamerayla yansıtan belgesel sinema, bir süre sonra aynı kenti canlı bir varlık gibi kurgular. Kent ve kentte yaşayan her şey dev bir kütlenin parçalarına dönüşür. Alman yönetmen Walter Ruttmann'ın çektiği Berlin: Bir Kent Senfonisi, kurgusal sinema ve belgesel karışımı ilginç bir film olarak hala anılmaya devam ediyor. Aynı şekilde, 1900'lerin başındaki Paris ve henüz devrimin yaşanmadığı Moskova'nın karlar altındaki görünümü, her karesinde hayranlık uyandıracak düzeyde.

Yönetmen – Director : Durmuş Akbulut

https://tr.wikipedia.org/wiki/Durmu%C5%9F_Akbulut

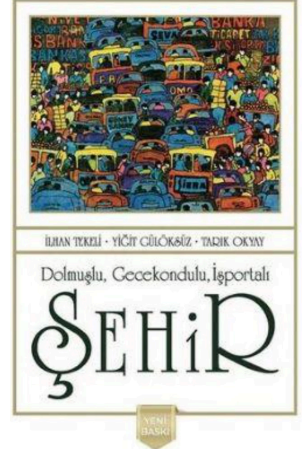

Dolmuşlu, Gecekondu, İşportalı Şehir

Cumhuriyet sonrasında Türkiye, şehir planlaması çevrelerinde Ankara'nın başkent olması gibi yankılar uyandıran kararlarını ünlü yabancı plancılar eliyle uyguluyordu. 1950'lere ulaşıldığında Türk plancıları uluslararası yarışmaları kazanıyor, ülkelerinin şehir planlamasına el koyuyorlardı. Ama bu planlarda daha çok mimarî ağırlık kazanıyordu.

Oysa İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye hızlı bir şehirleşme sürecine girmişti, böyle mimarî kaygılarla hazırlanan planlar şehirlerin düzensiz gelişmesine hâkim olamıyordu. Şehir olgusu yalnız mekânsal olarak değil tüm sosyal ve ekonomik içeriği ile kavranmalıydı. İşte bu dönem daha çok batı ülkelerinde şehir planlama eğitimi gören yeni plancılar Türkiye'ye döndüler ve şehir planlamanın sosyal içerik kazanması kavgasını verdiler. Sayıları azdı. Türkiye'nin şehirleşmesini yönlendiremeseler bile birçok kişinin şehirleşme konularına sosyal içeriği ile eğilmesine neden olan havayı yarattılar ve çevreyi doğurdular. İşte bu çevre içinde eğitimlerini daha çok Türkiye içinde gören, uygulamayla sıkıca ilişkileri olan daha genç bir kuşak yetişti. Bu kitabın yazarları işte bu kuşaktan. Ülkenin şehirleşmesine ve planlamasına kendi deneyleri açısından bakarak, yeni bir senteze ulaşma arayışı içindeler.

Çok hızlı bir değişim sergileyen şehircilik dinamiklerine Dolmuşlu, Gecekondu, İşportalı Şehir kitabının tarihsel izdüşümü etrafından bakmayı denemek şehircilik tarihinin bir özetini kavramak için önemli bir fırsat olacaktır.

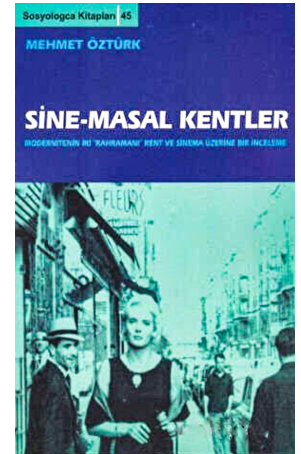

Sine-Masal Kentler

Bu kitap 20. yüzyılın en etkili fenomenlerinden biri olan sinemanın, modernitenin hem mekanizması hem de **"kahraman"**ı olan kentler ile etkileşimini ve simgesel kentlerin Paris, New York, Berlin, İstanbul, Roma, Petersburg sinemasal sunumlarını incelemektedir.

Sinema ve şehircilik sanatı, izleyicisini **"Bütün insanların rüyalarından oluşmuş bir dünyanın hayali ne olur?"** ütöpik sorusunu düşlemeye ve gerçekleştirmeye yöneltebilir.

Chaplin, Vertov, Renoir, De Sica, Fellini, Lutfü Akad, Yusuf Şahin Wenders... hep bunu denediler.

Nazım Hikmet'in Mimarlığa Bakışı

Tek bir ağaca bile zarar vermemiş bir mimarın dilinden, toprakla konuşarak eser ortaya koymanın hazzını yaşayan bir ozanın hikâyesini dinlemek... Sanatın tüm alanlarına kuşatıcı bir bakışla yaklaşan, dizeleriyle sadece zihinleri ve gönülleri değil bütün bir dünyayı güzel kılmamanın derdini taşıyan bir şairin kelimeleriyle mimariye doğru seyahat çıkmak... Mimar Cengiz Bektaş'ın dilinden **"Nazım Hikmet'in Mimarlığa Bakışı"** eseriyle böyle bir gezi artık mümkün. Ünlü ozanımız Nazım Hikmet'in pek bilinmeyen bir yönüne ışık tutan bu eser raflardaki yerini aldı. Eseri özel kılan en önemli unsuru Nazım Hikmet'in daha önce değinilmemiş olan mimarlığa ait ortaya koyduğu fikirlerin bir bütün olarak derlenmiş olması oluşturuyor kuşkusuz. Bunun yanı sıra bu fikirlerin duayen bir mimar tarafından kaleme alınması da ayrıca kitabı okunmaya değer kılıyor.

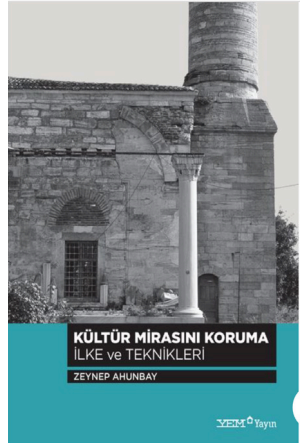
Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri

Kültür mirası, koruma ve restorasyon alanlarında Türkiye'nin ve dünyanın önde gelen isimlerinden Prof.Dr. Zeynep Ahunbay'ın, Türkiye'deki mimarlık okullarının temel başvuru kaynaklarından olan Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon kitabının tamamlayıcısı niteliği taşıyan yeni kitabı Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri YEM Yayın'dan çıktı.

Zeynep Ahunbay, seçtiği ulusal ve uluslararası örneklerle, tarihi yapıları tanımaya, hastalıklarını teşhise ve koruma ilkelerine dayalı doğru seçimler yapmaya yardımcı olacak bilgiler paylaştığı kitabı hazırlama gerekçesini şöyle özetliyor:

"Ülkemizin zengin kültür mirasının korunması için adeta bir seferberlik yaşanıyor. Devletin sorumlu kuruluşları yanında, belediyeler, sivil toplum örgütleri kültür varlıklarının korunmasına kaynak sağlamaktalar. Halkın kültür mirasına sahip çıkması, korumayla ilgilenmesi, gönüllü, bilinçli çabalar yürütülmesi olumlu gelişmeler. Dileğimiz, iyi niyetle girilen onarımların bilgiyle desteklenmesi, vasıflı ekiplerce özen ve sabırla yürütülerek, başarılı sonuçlar elde edilmesidir.

Restorasyon, basmakalıp bilgilerle, sıradan işçilikle yapılan basit bir tamir işi değildir. Başarıya ulaşmak için sistematik bilgiye, analitik gözlem yetisine sahip disiplinlerarası ekiplerle çalışılmalıdır. Koruma eyleminin aşamalarının planlanması, uygulamaların yönetimi ve izlenmesi mesleki deneyim ve birikim gerektirmektedir. Nasıl anatomi bilmeyen bir hekime insanları ameliyat etme yetkisi verilmiyorsa, tarihi yerleşmenin katmanları, bileşenleri hakkında bilgi sahibi olmayan, geleneksel yapı malzemelerini, tekniklerini, tarihi yapı tiplerini, taşıyıcı sistemleri tanımayan, karşısındaki tarihi yapıyı okuyamayan bir mimar veya mühendise de kültür mirası emanet edilmemelidir.

Bir kente içinden bakış

BODRUM

Bahattin Yücel, (d. 1949, Nazilli, Aydın),
Türk siyasetçi.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin tarih bölümünden mezun oldu. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği'nde yönetim kurulu başkanlığı, 19. ve 20. dönem İstanbul milletvekilliği ile Turizm Bakanlığı yaptı. Evli ve iki çocuk babasıdır. İstanbul Okan Üniversitesi'nin danışma kurulu üyesidir

Sayın Bahattin Yücel'e BSB'nin bülteni için "kent üzerine" düşüncelerinizi yazar mısınız? deyince "Yaşadığım ve gözlemlediğim Bodrum'u yazayım. Yılların turizmcisi olarak ve bir kentli olarak bakalım içerden nasıl görülüyor " dedi ve yazdı. Oldukça çarpıcı görüşleri sizlere paylaşıyoruz.

DOĞA'NIN DAYANMA GÜCÜ SINIRLIDIR

Yıllar önce Côté D' Azure' de yaşayan turizmci bir meslektaş ziyarette gitmiştik. Cannes Havaalanından otomobille yola çıktık. Bir süre sonra otoyoldan ayrılarak, dar bir köy yoluna saptık. 10-15 dakika sonra yanlış yönde olduğumuzu sandım. Yol kenarındaki bir köy kahvesinin önünde durup, adresi sordum. Doğru devam edersem, eve ulaşacağımı söylediler. Zorlanmadan eve ulaştık.

Akşam yemeğinde arkadaşımın konukları da vardı. Yolculuğumuzun nasıl geçtiğini sordular. Otoyoldan ayrılırken yanlış bir çıkıştan saptığımı, dar köy yolundan kıyıya kadar inebildiğimi anlattım. **"Kahvede oturanlara sormasam kesinlikle gelemezdim,"** dedim.

Konuklardan birisine kahvehaneyi tarif edince, **"En geniş yoldan gelmişsiniz"**, yanıtını verdi. **"Nasıl olur?"** dedim, **"Côté D'Azure büyük bir tatil beldesi, sadece dar köy yolları üzerinden ulaşılması bana mantıklı gelmiyor. Kesinlikle alternatif yol vardır."**

Ev sahibi arkadaşım bulunduğumuz yerin Belediye Başkanına da benzer soruların sorulduğundan söz etti. Başkanın yanıtı önemliydi. **"Yolların dar olmasının mantığı var, bölge kıyı bandında. Doğanın dayanma kapasitesinin sınırlı olduğunun farkındayız. Bu yüzden sürekli yaşayanlarla, sezonda gelen konuklarımız arasındaki dengeyi gözetmek zorundayız. Aynı**

anda yüzlerce otomobilin geldiğini düşünün.”

Haklıydı Başkan. Arkadaşıma sormaya devam ettim. **“Özellikle yaz aylarında ziyaretçilerin gideceği eğlence yerleri, lokantalar, kulüpler ve oteller, marinalar var. İşletmelerin ihtiyaçları nasıl karşılanıyor?”**

“Her gece saat 02:00 ile 06:00 arasında istediklerini yapabilirler. Servis araçlarına bu saatlerde kısıtlama yok. Ancak 06:00 dan bir dakika sonraya kalamazlar.”

Doğanın kaldıracabileceğinden daha fazlasına izin verilemeyeceğinin, bu denli açık sözle ifade edilmesini, üstelik yerel siyasetin bakış açısını duymak hayli ilginçti.

Aksine davranılmasının sonuçlarını o masada tartışmadık. Ancak neler olabileceğini bu geziden yaklaşık 25 yıl sonra, kendi ülkemizin kıyı bandında göreceğimi o an hiç düşünmemiştim...

BU KADARI DA OLMAZ!

Pandemi sürecinde geldiğim Bodrum’da gerçeğin en çarpıcı haliyle karşıma çıkması, **“bu kadarı da olmaz”** dedirtti.

Antik çağda uygarlığın geliştiği, tarihin en değerli sanat eserlerinin, mimarlık şaheserlerinin yükseldiği mekanların yerini, imar rantı ürünü oldukları hemen fark edilen yapıların aldığı bir bölgeye dönüşmüştü, bir zamanların Halikarnasos’u. Dünyanın Yedi Harikasından birinin kenti imar rantına teslim olmuştu. Betonlaşma merkezden tepelere doğru yoğunlaşmıştı. Gri renkli kübik mimarileriyle yükselen, siteler ve kamuya ait binaların geçmiş uygarlıkların izlerini silmeleri hazindi. Bu çelişki, yönetenler ile yönetilenler arasında, ayrıntıları bilinmeyen uzlaşa ya da iş birliğinin simgesiydi.

THE REAL FAKE WATCHES!

Birkaç yıl öncesine kadar çarşısındaki dükkanlara gururla asıldığı izlenimi veren; **“The real fake Watches sold here”** yazılı tanıtıcı levhalar, yakın geçmişte düşünce hayatımıza yön veren aydınların gözdesi bu kıyı kasabasında, Türkiye’de yaşadığımız son yıllardaki değişimin, bence en somut örneğiydi. Özellikle saat örneğini verdim. Çarşıda çok sayıda saat satan dükkân vardı. Genelde Çin üretimi olan bu ürünlere Ege’den başlayarak, kıyı bandında yer alan tatil merkezlerinde rastlamak mümkündü.

Çarşının ekonomisi yurtdışından getirilen, büyük olasılıkla bazıları kayıt dışı ürünlerin alım-satımına dayanıyordu. Düşük gelir grubundan oluşan yabancı konukların ilgilerini çeken bu alışveriş dışında, üst gelir grubunun milyonlarca Avro ile ifade edilen özel konutları da vardı. Doğal olarak bu ortamda Türkiye’de üretilen ürünler kendilerine yer bulmakta zorlanıyorlardı.

Turizmi geliştirmek adına sürekli girişimciler lehine değiştirilen imar planları aslında ziyaretçi sayılarını değil yap-satçı girişimcileri arttırıyordu. Turizm araç, imar rantı sonuçu. Salt çorak tepeler değil, süreç içinde yangınlar yoluyla ormanlar da yok ediliyordu.

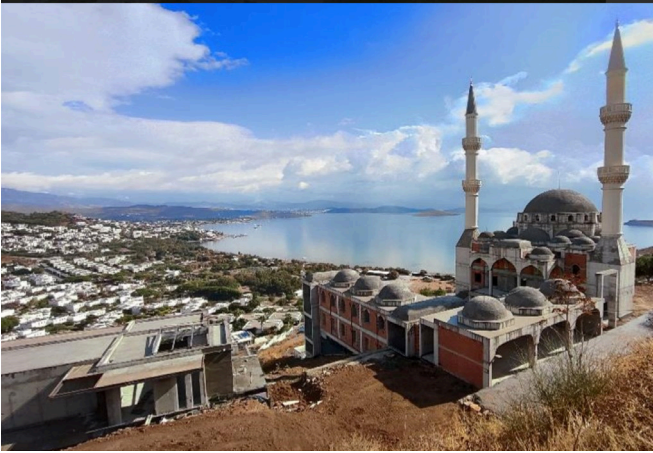
Emlak vergisi beyannamelerinde gerçek değerlerinin çok altında gösterilen, bu yapıların çoğalması yüzünden her geçen gün yetersiz kalan, alt yapı ve sürekli yaşanan susuzluk, yaz döneminde medyada yer buluyor ve bir sonraki yıla kadar unutuluyordu.

Yerleşik nüfusa göre genel bütçeden alınan paylarla yürütülen Belediye hizmetleri yanında imar planlarındaki

kent kimliğini tarumar eden değişiklikler, Ankara ile Bodrum arasındaki ilişkilerin arka planlarını düzenleyen inşaat sektörünün tartışılmaz etkisiyle gerçekleştiriliyordu.

Zaman zaman bir tür örtülü rekabete dönüşen bu çekişme, Merkezin elindeki hazine arazilerinin yandaş inşaat şirketlerine satışları ve ardından yerel yönetimin itirazına bakılmaksızın onaylanan imar planlarıyla karşımıza çıkıyordu. Örneğin Ortakent-Kargı'da yapımına başlanan, Diyanet İşleri Başkanlığının; Muğla Bodrum Camii ve Külliyesi, Bodrum Kaymakamlığının İslam Tanıtım Merkezi adını verdiği yapılaşma hayli ilginç bir örnekti.

İslam inancında; toplanılan yer anlamına gelen **“cami”**, toplanma günü **“Cum”**a ve toplananları tanımlayan **“cemaat”** kelimeleri, Arapça **“cem”** (toplama) kökünden gelir. Toplanılan yerin **“cami”** olabilmesi ancak toplananlarla (cemaat) ilişkilidir. Oysa çevrede sürekli yaşayanların oluşturduğu, nüfus yoğunluğuna bakıldığında 2.500 kişinin namaz kılma amacıyla bir araya geleceği bir mekâna gerçekten ihtiyaç duyulması mümkün değildi.

Bu durumda Bodrum'un sosyo-kültürel yapısı ve ziyaretçileri dikkate alındığında, maliyeti 100 milyonlarla ifade edilen bu **“külliye”**, iktidarın güç gösterisi amacının ötesinde bir nedeni olamaz.

Türkiye genelinde mevzi imar planları yapılmasındaki bilinçli gecikme yüzünden, 1950 yılından sonra hızla gelişen kentleşme sürecinde, işgale uğrayan hazine arazilerinin, konut alanlarına dönüştürülmeleri amacıyla, mahalle olabilmelerini sağlamak açısından cami inşaatları çok etkili oldu.

Bu amaçla kurulan **“Cami Yaptırma Dernekleri”** arazi işgallerine ilgi duyanlar için gelir kaynağı ve

gecekondu adı verilen yapılaşmaların dayanağı olmuştu. Anlaşılan Merkez de geçmiş uygulamanın yeni bir türünü Bodrum'da hayata geçiriyordu.

ŞEFAAT MI, İNŞAAT MI?

Müslüman inancına göre yeni doğan çocuğa 7. günün sonunda, göbek bağı düşünce ismi verilir. Mahallenin imamı ya da bir aile büyüğü önce sağ kulağına ezan ve ardından sol kulağına kamet okur.

Duaların bitiminde kulağına ismi fısıldanır ve evdeki Kuran'ın arka sayfasına tarihi yazılır ve son olarak **“Şefaât ya Resul Allah!”** denir. Şimdilerde büyük olasılıkla Doğu ve Karadeniz Bölgelerimizde doğanlara, bu iktidar döneminden önce **“İnşaat ya Resul Allah!”** denmiş olmalı.

Önceden planlanan alt yapı yatırımlarının ihaleleri, en düşük fiyat veren yükleniciler üstleniyorlardı. Denetim eksikliği; su borularının yerleştirilmeleri sırasında şartnameye uygun işlem yapılmasını engelliyordu. Döşeme esnasında zemin ile boruların geçtiği bölüm arasındaki derinliğin yeterli olmayışı, inşaatlarda kullanılan ağır vasıtaların basıncıyla sıklıkla su borularını patlamalarına yol açıyordu.

En önemlisi kayırmacılık, kapasite üstü konut yatırımlarının da bir anlamda güvencesiydi. Kayıt dışı kazançları maskeliyordu. Gerçek satış fiyatları ile kayda geçen bedeller arasındaki astronomik farklar, genelde kenti yok eden ama kendi sınırları içinde konfor alanları sağlayan siteleşmelere yol açıyor. Bodrumda sayıları bini aşan siteler, Türkiye'de en yüksek fiyatlarla satılan konutlardan oluşuyor.

Önceden hazırlanan imar planlarında, turizm amaçlı yapılaşma ile perdelenen, özellikle kıyılara

yakın lüks konutlar yetmemiş olacak ki, bu kez konaklama tesisleri projelerinin içinden üretilen villalarla yeni kazanç kapıları açılıyor.

LÜKS VİLLALAR VE SİTELER : YENİ TÜRKİYE YÜZYILININ YANSIMALARI

Torba'dan başlayarak, Gölköy, Türkbükü, Gündoğan, Yalıkavak'ın çevresinden Gümüşlük ve Turgut Reis'e uzanan, kıyılardaki lüks villaların Bölgenin tarihsel geçmişini reddeden mimarileri, uluslararası işletmecilik şirketlerinin ilgilerini azaltmıyor.

İşin garip yanı; Türkiye'ye doğal olarak kâr amacıyla gelen bu işletmeleri, Bodrum'un markalaşmasının sonucu olarak tanımlamak, yerli ve milli gözbağcılık dışında anlam taşıyor.

Hazine arazilerini yok bahasına ve devlet bankalarının uygun koşullarla verdiği, kredilerle satın alan, imar planlarını göz açıp kapayıncaya kadar -üstelik muhalefetin yönetimindeki Belediyelerden-geçiren, bu yeni girişimciler çevreyi yok eden yapılaşmanın etkilerini, kendi konfor alanlarının dışında tutmayı şimdilik- başarıyorlar.

Sınırları özel güvenlik şirketlerince korunan bu sitelerde, bina sahipleri arasında doğan sınır anlaşmazlıkları iktidar medyasında pek yer almıyor. Kendilerini muhalif olarak tanımlayan, bazı özel yayın organlarında da bu sanal lüksü kutsayan sayfalar dolusu söyleşilere rastlamak mümkün.

BODRUM, BODRUM

Bodrum'un geçmişini anımsatan yapıların sayıları giderek azalıyor. Merkezdeki bina cephelerinde Yeni Türkiye modasından çok önce başlatılan tabela kirliliği, giderek yaygınlaşıyor.

Özellikle yoğunluk yaşanan merkezlerde, düşük tutarlı **"işgaliye bedeli"**, yüz ölçümleri küçük iç mekanlarla bütünleştirilen, cam ağırlıklı eklektik yapılaşmaya neden oluyor. Yaya kaldırımlarını daraltan bu uygulama, İstanbul'un bazı ilçelerinde -örneğin Beşiktaş-çirkinleşmenin simgesi oluyor.

İşgal edilen kaldırımlardan yararlanılarak artırılan kapasite, yılın en az 8 ayında talebin çok üzerinde arza yol açıyor. Yetersiz iç mekân büyüklükleri, hijyen sorunlarının da nedeni.

Belediyelerin gelir kaynaklarına göz diken Merkezi yönetim, bir süre önce turistik amaçlı, konaklama alanları olarak onaylanan, bölgeleri örtülü biçimde imara açtı. Konaklama tesislerinin çevresinde, **“turistik villa tarzı”** (!) yerleşim, kıyılarda halka **“yasak bölgeler”** yaratıyor.

Yapılaşma binlerce yılda oluşan doğa, acımasızca yok ediyor. Özellikle orman arazilerindeki **“yaban hayatı”** sona erdiriliyor.

Geçmişte kürkleri değerli olduğu için zehirle katledilen **“tilkiler”** ile aynı yaşamı paylaşan, çakal popülasyonu da yok oluyor. Kırılan üst besin zinciri yüzünden, doğanın bozulan dengesi, yaban domuzu popülasyonunu beklenmedik ölçülerde artırıyor.

Geceleri beslenmek amacıyla çöplere yönelen yaban domuzları, yapılaşma yüzünden bir zamanlar terk etmek zorunda bırakıldıkları yaşam alanlarından, eskilerin deyimiyle **“meskûn mahallere”** yöneliyor.

Yarımadanın trafiği de artan sayılara uygun düzenlenmediği için özellikle bayramlarda -2024 yılı hariç- sürekli tıkanıyor. Zaman ayarlı trafik ışıkları, anlık yoğunluklara göre ayarlanmadıkları için sıkışmalar yaşıyor.

Cevat Şakir'in girişi anlattığı dizelerindeki Bodrum ne yazık ki, çok değişmiş.

*Yokuş başına geldiğinde
Bodrum'u göreceksin,
Sanma ki sen
Geldiğin gibi gideceksin
Senden öncekiler de
Böyleydiler
Akıllarını hep Bodrum'da
Bırakıp gittiler.*

Günümüzde anayola alabildiğine yakınlaştırılmış, çoğunluğu otomobil satış galerilerinden oluşan girişte, yapı cepheleriyle orantısız tabela kirliliği, Cevat Şakir'in Bodrum'unu görmeyi engelliyor.

Yılın belirli dönemlerinde hızla artan talebi karşılamak amacıyla artan yapılaşma, merkezdeki **“sit”** özelliği taşıyan, tarihsel değeri ölçülemeyecek kadar önemli bir alanda, bu kez sanayi sitesi ile karşımıza çıkıyor.

BODRUM'UN ORTA YERİNDE BİR FERİBOT İSKELESİ

Bodrum'un ana caddesi Neyzen Tevfik üzerindeki deniz tarafında, plastik oyuncaklardan oluşan oyun parkları, geceleri mekânsızlara ev sahipliği yapıyor.

Caddedeki feribot iskelesinin orada bulunuşunu anlamak da çok güç. Kumbahçe' de büyük bir liman varken, şehir merkezinde trafik tıkanıklığı yanında, Bodrum'un en güzel caddesinin deniz ile ilişkisini kesiyor.

Büyükşehir Belediyesinin işlettiği Marina'nın(?) yüksekteknelerin barınağı ve seferlere hazırlandıkları bir liman gibi kullanılması da Bodrum ile denizin

arasında ciddi bir engel oluşturuyor.

Aynı şekilde Kale yönündeki feribot iskelelerinin önü, sözde araç trafiğine kapalı bu alanda; sadece kayırılan araçların yararlandığı, yurtdışına çıkacak turistlerin, ellerindeki tekerlekli bagajlarla yüzlerce metre yürümek zorunda kaldıkları, bir panayır yeri görüntüsü veriyor.

Çarşı içindeki dükkanların tabela kirlilikleri yanında, döner ve sandviç büfelerinin ızgaralarından çevreye yayılan, yoğun yanık iç yağ kokusu bölgenin önemli eksikliği.

Kaldırımlar ve yayalara ayrılan alanların, gerçekte motosikletlerin giriş çıkışlarına kapatılmamaları bir yana, sürücü eğitim alanları gibi kullanılmaları da ciddi bir sorun. Ana arterler ve yaya kaldırımlarının hemen her yerinde, gelişi güzel park edilmiş motosikletler, kaldırım önlerine veya üzerine park edilen, taşıtlar Bodrum'un yaşam düzeyini aşağı çekiyor.

KUMBAHÇE

Bodrum'un merkezinde denize girmeye elverişli ender yerlerden olan Kumbahçe 'de kıyı işgali somutlaşıyor. Hijyen açısından tartışmalı dış mekân mobilyaları ve masalarla donatılmış kumsalın, Lokanta ve kafelerin tabela kirliliği eşliğinde, çirkinleştirdikleri kıyının, halka kapatılmasına izin verilmesi, Bodrum'da yerel yönetimin göze çarpan hatalarından biri.

Bölgedeki geniş yayayolu üzerindeki taşan çıkmalarıyla, kaldırımları da işgal eden iş yerleri, bulabildikleri yerlere koydukları masa ve sandalyeleriyle, Bodrum'un imajını yok etme yarışındalar.

DENİZ ULAŞIMI VE OTOPARK SORUNU

Geçmişte deniz yolu ile gidilen koyların çevresinde artan yapılaşma, doğal olarak yaz aylarında hissedilir yoğunluğa neden oluyor. Kapasiteleri fazla araçlar yerine, özel hatlı minibüslerle sağlanan toplu taşıma yetersiz. Oysa yoğunlukla marina ve çevresinde bekleyen, yolcu taşımaya elverişli gezi tekneleri bu amaçla kullanılabilir. Basit bir yazılımla, cep telefonlarından sisteme girilerek, rezervasyon ve kare kod destekli ödeme ve teknelere eşit koşullarda yolcu taşıma potansiyeli sağlanabilir.

Böylece bazı merkezlerde yoğunlaşan, araç trafiği deniz yoluna kaydırılmış olur. Son dönemde kullanım oranları azalan, yolcu taşımaya elverişli gezinti teknelerinin boş kapasiteleri değerlendirilir. Yanaşacakları iskelelere yakın duraklarda bekleyecek minibüsler, gelen yolcuları gidecekleri yerlere ulaştırabilir.

Bodrum'un merkezi ve yakın çevresinden başlayarak, seyir güvenliğini tehdit eden ciddi bir otopark sorunu yaşanıyor. Gelişi güzel park edilmiş alanlar yanında, özellikle merkezde sınırlı otopark ücretleri de eleştiri konusu oluyor. Merkeze yakın belirlenecek yerlerde, kurulacak otoparklar ile araç girişlerine yasaklanan cadde ve sokaklara, özel tasarım servis araçları ile ulaşım, otopark sorununa pratik çözüm getirebilir.

SORUN ÇOK. YA ÇÖZÜM?

Yukarıda yazılanlar çoğaltılabilir. Ancak nedenleri araştırmak yerine, kısa yoldan yüzeysel çözüm önerme alışkanlığımız bu alanda da karşımıza çıkıyor.

“Bodrum çok pahalı bu yüzden yabancılar da gelemiyorlar”, yaklaşımı ile “Yunan Adaları çok ucuz oldukları için Bodrum otelleri boş kaldı,” tezleri soruna tek boyutlu bakıldığını gösteriyor.

Gelen bazı ünlüler yüzünden, Bodrum'un artık üst segmente hizmet eder bir yer olmasını doğru bulanların savundukları düşünceler, ilçenin geleceğini kurtarmaya yetmeyeceğe benziyor.

Bu görüşü savunan turizm sektörüne yayın yapan bir siteden alıntıladığımız görüşe kısaca bakalım.

• *"Bodrum'un pahalı olduğunu anlatmak için bir lahmacunun 750-900 TL olması, Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Ersoy'un sahibi olduğu otelin bir haftalık fiyatının 250 bin dolar, bu kadar olmasa da benzer türdeki yabancı zincirlerin lüks markalarının da "Ultra" pahalı olduğu yazıldı, çizildi, konuşuldu, öyle olmaya da devam ediyor."*

• *"Aralarında Bulgari, Mandarin, Banyan Tree, Armani, Rebis'in de olduğu uluslararası otel zincirleri bünyelerindeki lüks markalar ve bunlara eşlik eden lüks yeme- içme (fine dining) ve eğlence mekanları peş peşe Bodrum'a geliyor."*

• *"Bodrum, 'Lüks destinasyon' olma sürecine girdi. Bu yolda yürümeye devam etmeli. Lüks markalar bunun için geldi, geliyor, gelmeye devam edecek. 10 yıldır yaşanan budur."*

• *"Bodrum, Amerikalı, Rus, İngiliz, Arap ve diğer ulusların üst gelir grubundan yüksek harcama yapan kesimin mekânı olma yolunda ilerliyor."*

• *Dünyanın her yerinde lüks ve pahalılığı ile bilinen yerler var. O yerlere gidenler bunu biliyor, öyle gidiyor, onların bir şikâyeti de yok. Şikâyetçi olanlar, onların dışındaki kesimdir."*

• *"Kıyılar halka açıktır herkesin kıyılardan yararlanması Anayasal haktır. Ama Bodrum ya da buna benzeri yerlerdeki bir otel, eğlence yeri ya da yeme içme biriminden yararlanma, bedelini ödeyebilen, o ödeme gücünde olanın hakkıdır."*

Bunu böyle belirttikten sonra gelelim yazının başlığına. Londra, Paris, New York, Pekin, Moskova gibi merkezlerde ve Fransa, İtalya, İspanya'daki kıyı bölgelerinde marka olduğu, özgün hizmet sunduğu gibi nedenlerle genelden daha pahalı olan yerler var ise Türkiye'de de olmalı. Bodrum olmuş.

Bodrum Yunanistan'ın güneybirlik vize ile gidilen adaları ile değil Mikonos ile, Fransa-Nice, Saint Tropez, İtalya-Monte Carlo ile karşılaştırılabilir. Amazon'un CEO'su Jeff Bezos, konuklarıyla geldiği Datça'da bir restoranda 100 bin euro hesap ödedi. Bu kadar olmasa da Bodrum'a da buna benzer hesap ödeyenler geliyor.

Türkiye'de böyle yerlerin olması kötü bir şey değil.

Ancak yukarıdaki görüş Bodrum'un yaşadığı, boşluğun nedenlerini açıklamaya yetmiyor. Gerçekten otellerinin tam dolduğu, lokantalarında binlerce dolarlık ya da avroluk hesapların ödendiği, eğlence hayatının Dünyanın farklı ülkelerinden gelen, varlıklı kesimleri ve daha az gelirli olanları kapsayan ziyaretçilerle dolu bir Bodrum olsa söylenecek fazla bir şey yok.

Son gelişmeleri değerlendiren meslek kuruluşlarının temsilcileri de var. Örneğin; **"Bodrum batarsa, Türkiye batır, turizm biterse, Türkiye de biter"**

diyen, “**Turizm nezle olursa, Türkiye grip olur**” yorumuyla tıbbi tanılar koyan, iki meslek kuruluşu yöneticisinin bu değerlendirmelerine ileride kendilerinin de gülüp geçeceklerine kuşku yok.

Durum salt Bodrum’un değil, Türkiye turizminin geleceği açısından baktığımızda, köklü bir değişimi gerektirecek kadar ciddi boyutlarda.

Özellikle Bodrum’a gelen, yabancı konaklama ve yiyecek, içecek zincirlerinin marka değerlerinin olumlu etkisini irdelemeyi sonraya bırakarak, kısa bir değerlendirme yapalım.

Hiç kuşkusuz bu markalar üst gelir grubunda güven yaratacak nitelikleri taşıyan kuruluşlardır. Bu yönleriyle Bodrum’un tanınmışlığına olumlu katkı yapacaklardır. Ancak her birinin bölgenin en güzel koylarında, binlerce yıllık bitki örtüsünü yok ederek yarattıkları, kendi kurumsal kimliklerini yansıtan izole yapılaşmanın, Bodrum’un marka değerine katkıları tartışmalıdır. Kendi konfor alanlarından dışarı çıkmaları özendirilmeyen, üst gelir grubunu oluşturan ziyaretçilerin de Bodrum’un yukarıda anlatılan eksik yanlarından, olumsuz etkileneceklerini tahmin etmek hiç güç değil.

Yunan adalarına yönelik talep artışı, Bodrum’da yaşanan boşluğun nedeni değil, Bodrum’un tarihsel kimliğinden uzaklaşmasının sonucudur.

Geceleri merkezine kadar yaklaşan yaban domuzları, sokaklarından toplanamayan çöpleri, en üst düzeyde su sıkıntısı, halka kapatılmış kıyıları ve akıllara durgunluk veren yapılaşması, Bodrum’u; “**Londra, Paris, New York, Pekin, Moskova gibi merkezler ve Fransa, İtalya, İspanya’daki kıyı**

bölgelerindeki özgün hizmetlerin sunulduğu çekim merkezlerinden uzaklaştırır.

Bodrum’un bu durumunu – bence- en iyi anlatan kişi **Alphonse Daudet**’dir. Değirmenimden Mektuplar adlı eserinde yer alan “**Altın Beyinli Adamın Öyküsü**” Bodrum ile ilgili her tartışmada aklıma gelir.

“Çok eski zamanlarda bir erkek çocuğu dünyaya gelmiş. Ne var ki bu bebeğin başı çok büyükmüş ve bu yüzden bebek için fazla yaşamaz demişler. Küçük çocuk yürümeye başladığı ilk dönemlerden itibaren başı çok ağır olduğu için dengesini kaybederek sık sık yere düşmüş. Günlerden bir gün sahanlıktan yuvarlanıp yine yere düşmüş.

Küçük çocuğun düşme esnasında başı mermere çarpmış. O an anne ve babası gürültüden ötürü çocuklarının öldüğünü düşünmüşler. Yanına gidip baktıklarında çocuğun başından dökülen birkaç damlanın altın olduğunu görmüşler. Çocuklarının altın bir beyne sahip olduğunu anlamışlar. Herkesten gizli tutmuşlar.

Yaşı biraz büyüdüğünde ailesi ona gerçeği anlatmış ve ondan biraz altın istemişler. Çocuk da hiç düşünmeden onlara altın beyninden bir parça koparıp vermiş. Sahip olduğu bu ayrıcalık gün geçtikçe başını döndürmeye başlamış.

Evinden ayrılarak yeni bir yaşam kurmak için yola koyulmuş. Pahalı ve güzel elbiseleri çok seven bir kıza âşık olup, onunla evlenmiş. Altın beynini eşini memnun etmek için harcamaya devam etmiş. Altın beyninin hiç tükenmeyeceğini düşünüyormuş ancak işin aslı hiç de düşündüğü gibi olmamış.

Genç adamın beyninde sadece birkaç parça altın kalmış. Bir süre sonra çok sevdiği eşi ölmüş. Eşi için oldukça görkemli bir cenaze töreni düzenlemiş ve eşine çok seveceğini düşündüğü bir çift ayakkabı alarak, kalan son altın parçasını da harcamış.

Sonunda altın beyinli adam düşünemeyen biri haline gelmiş.”

Belgesel Sinemada

KENTLERİMİZİ KURTARMAK KENDİMİZİ KURMAK...

Hasan Özgen

Bizim kuşağın belgesel sinema ile tanıştığı yıllar, TRT’de çalıştığımız 1975-1980 yıllarıdır. Bu dönem TRT’nin yayın alanının tüm Türkiye’ye genişlediği tek kanallı zamanıdır. Siyah-beyaz olarak başlayan TV serüveni giderek “**renkli cam**”a dönüşür.

Başlangıçta ağır ve hantal donanımları nedeniyle “**stüdyo programcılığı**” ağır basan TRT yayıncılığı, taşınabilir 16 mm film

kameralarıyla alana çıkar. O da S/B’dan renkli negatife geçerek renkli camın ortaklarından olur. Ardından alan ve stüdyo çekimleri için özelleştirilmiş (ENG ve EFG) elektronik kamera ve onlara uygun kurgu ve yayın donanımları devreye girer.

Yapım teknolojisine bağımlılık “**çekim konuları**”nın oluşumunda da etkisini gösterir. Türkiye gibi çok katmanlı bir kültür ve tarih coğrafyası belgesel sinemacılara bir “**açık hava stüdyosu**” imkânı sunar. Üstelik ülkemizin bu zenginliği; bu zenginliğin doğa,

kültür, tarih ve gelenek çeşitlenmesi henüz görünür ve bilinir hale gelmemiştir. Bu durum hem belgesel sinemacılar hem de izleyenler için yepyeni bir dünyanın anlatımıdır; birkaç yerde söylediğim gibi, bu çalışmalar sayesinde Türk insanı uğruna sorgusuz sualsiz öldüğü “**vatan**”ını tanımaya başlar. Hangi büyük bütünlüğün “**yurttaş**” olduğunu anlar.

Kanımca bu diyalektik etkilenme, yani Anadolu zenginliklerine yapılan yolculuk, en çok da belgesel sinemacıları etkiler ve onların çoğunu bu alanda kalıcı yapar.

O dönem belgesel sineması bir tür sırlara ulaşma, gizemleri keşfetme sinemasıdır ve özellikle “**bilgi**”nin belgesel sinema için önemini öne çıkarır. Kuşkusuz bu oluşum da hayata ve koşullara uygun bir gelişme takip eder.

Gerek TRT içinde gerekse TRT’de yayımlanma şansı olduğu için TRT dışında yapılan ilk dizi belgeseller daha çok havza ya da bölge bazında yapılan çalışmalar olur. “**Suyla Gelen Kültür**”, “**Karadeniz’den Çeşitlemeler**”, “**Eski Evler Eski Ustalar**”, “**Kaybolan Dünya**”, “**Fırat Göl Olurken**”, “**Zamana Açılan Yollar**” ilk anımsadıklarım.

Bu genel birikim, giderek belgesel sinemada daha özel alanlara, daha özgün konulara doğru yelken açar. Bana öyle geliyor ki, bu bilgilenme ve görme süreçleri, özel olanı, tek olanı kendi başına anlatabilme yetkinliği ve cesareti getirir belgesel sinemacılar. Hepimiz pek çok büyük su yolunu geçmiş, pek çok kentte çalışmış, pek çok gelenekten, ritüelden, dağlardan ve ovalardan aşmış olarak buna hazırдық, diyebilirim.

Başka bir açıdan da “**çok zengin Anadolu birikimi**”nden seçmeler, süzmeler yaparak daha özel alanlar için daha özenli çalışmalar yapmaya kalkıştık. Bu noktada kentler, arkeolojik varlıklar, gelenekler, yollar, müzeler, diğer canlılar ve insanlar tek başlarına belgesel konusu yapılabildi; öyle de oldu.

Ülkemizin zengin kültür, tarih ve doğa varlıkları bilindikçe-tanındıkça, buna koşut olarak “**koruma bilinci**”nin oluştuğunu,

giderek örgütlendiğini, üniversitelerin, meslek odalarının ek bir duyarlılıkla bu mirasa sahip çıktıklarını ve bütün bu oluşumların **TRT** ve yazılı basın tarafından desteklendiğini görüyoruz. Süreç belgesel sinemacıları da “**kültürel koruma programı**”nın ortakları haline getirir.

Bu gelişmeler içinde, Suha Arın’ın “**Safranbolu’da Zaman**” (1976) ve “**Kula’da Üç Gün**” (1982) kent monografilerinin dışında bağımsız belgesel sinemada çok eser göremiyoruz. Sanırım, video dönemi ilk kent belgeseli deneyimleri de bize ait oldu. Savaş Güvezne ile **STM Ltd** çatısı altında ortaklaştık ve bir proje olarak “**kent belgeselleri**” işine sarıldık. Koruma çalışmalarının bir odağı olarak o dönemde Kütahya öne çıkmıştı. Bizler de **ÇEKÜL Vakfı**’nın (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) gönüllüleri olarak o gezi ve toplantılara katıldık. Burada oluşan ilişkiler bize yeni bir kent belgeselinin kapısını araladı; “**Sırların Kenti**”... Yıl 1987’diydi. Kütahya’yı, kentin iç zenginliği ile; mimarisinden müziğine, çinisinden gezeğine, sokağından konağına didikledik. Ardından

1988 yılında, Milas’ı anlatan “**Sessizliğin Bin Rengi**” belgeselini çekmek nasip oldu.

Bu ilgi Kültür Bakanlığı’na sıçrayarak devam etti. Savaş Güvezne Kastamonu-İnebolu’yu ele alan “**Arduvaz**”, ardından da Akşehir’i konu edinen “**Dünyanın Merkezi**” belgesellerini gerçekleştirdi. **Prof. Dr. Metin Sözen** hocamızın öncülüğünde de “**...Ve Taşlar**

Tanıktır” adlı Diyarbakır belgeselini yaptık. Doğal ki bu yol, şu ya da bu şekilde diğer belgesel sinemacı arkadaşların ürünleriyle zenginleşti, üretim çoğaldı, kentlere ve sahip olduğu değerlere farklı yorumlar eklendi.

Şunu da belirtmek gerek. Bu belgeseller aynı anda koruma politikalarıyla eşgüdümlü ve dayanışma halinde oluştu. Hem bu belgesellere danışmanlık yapan hocalarımız hem de yerelde bize yardımcı olan uzmanların, yerel aydınların hemen hepsi kültür ve koruma bilinciyle işlerimizi kolaylaştırdı, güzelleştirdi. Başlangıç günlerindeki **“vatan”** kavramına yasladığımız **“yurttaşlık”** anlayışı, kent belgesellerinde yerel bir aidiyete, **“hemşehrilik”** bilincine dönüşün istedik.

Bu çalışmalar hepimizi çok beslemiştir. Ben kendi adıma, ülkem ve kentimle kurduğum ilişkilerde eksikim olan bilinçli ve derinlikli bakmayı öğrendim. Şöyle düşünmüşümdür çoğunlukla; **“Tamam biz emek verip zahmet çekip bir belgesel üretiyoruz. Bu işimizin görünen, topluma yansıyan yanı. Ancak o belgeseller her defasında bizi yeniden inşa eder ve kurar.”** Bu yüzden yıllar sonra çocukluk günlerim diye imgelediğim serüveni yeniden ve çok net anımsar oldum. O çocukluğumu saran mekânsal ve sosyal ilişkileri yeniden anlamaya çalıştım. Kominal bir büyük ailede yaşamak, mahalleli, çarşı ve arastalı bir kasabayı adımlamak, eski-püskü

de olsa geleneksel evlerin arasında dolaşmak ve içinde yaşamak, komşusu, avlusu, sokağı ve dayanışması olan bir kentte büyümek gerçekten büyük bir şansmış... Naçizane **“Masumiyet”** şiirim bu dünyayı anlatır; belgesel sinema içinde kentleri kurtarıırken kendimizi nasıl kurduğumuzun bir özetidir bir bakıma bu şiir. [*]

Bugünden bakıldığında -sadece değişimle açıklanamayacak kadar- çok kaybımız var. Belgesel sinemacılar olarak yitip gidenleri de yeni gelenleri de anlamaya çalışarak yeni ürünler verdik. Artık mega-kentlerimiz, ülke-kentlerimiz, azman yerleşmelerimiz var. Hızı, konforu, tüketim alışkanlığını, paketli gıdaları, kredili yaşamı ve abone zulmünü getiren... Elbette yeni görünüm, yeni sorunlar ve yeni umutlar belgesel sinemacıları bekliyor.

Belgesel sinema ile kentlerimizi kurtarmaya çalıştığımız bu serüvende kendimizi de kurmuş olduk...

Kurtarmaya çalıştığımız kentler çoğaldı mı bilinmez ama söz bitti, masalcı sustu. Şairin dediği gibi; **“Budur ol hikayet, ol kara sevda...”**

[*] 2022 yılında, Hakan Aytekin şiirle aynı adı taşıyan **“Masumiyet”** belgeselini çekti. İlgi duyanlar için filmin linki: <https://youtu.be/rI0iylwTlv4>

masumiyet

yeldeğirmenlerini anımsar mısın?
rüzgar gülünü ve duvar saatlerini;
çocuğu ile büyüyen kadınların
gölgesiyle yarışan çocuklarıydık,
dövme dondurmalar geçerci, anımsar mısın?
taze akşam kokularını iterek gelen fenersiz sokaklardan
yedi renk macunlar
ve “avare” filmi gelip geçerci
gıslavet terliklerle gidilen yazlık sinemalardan.
sevdanın azaldığı ve kadının çoğaldığı bir çağ bu,
insandan bıkılan artık bir çağ...

gündüzün ve geceleyin olan şeyleri anımsar mısın?
seni yalnız bırakmayan şeyleri,
fabrika sirenlerini mesela
ocakçı emin efendi
kırkikindi yağmurlarında sığındığımız kuzulu kapıyı,
doksandokuzluk tespiliyle büyükanneyi
ve mangal ateşiyle sözlenmiş kahve falını.
insanın azalıp tanrının çoğaldığı bir çağ bu,
insandan bıkılan artık bir çağ...

etekleri vardı kızların ve beyaz fildişi bacakları
bakmaya utanırdık, anımsar mısın?
mahcup aşklar için ısmarlama şiirler,
asker mektupları için hazır kitaplar vardı;
ve kız kınası törenlerinden sarkan uzun gerdek geceleri
postacılar vardı sonra,
bekçi amcalar ve komünistler
çok da meşhurdu hazreti ali kan kalesi cengi
bizi yok etmeden önce vakanüvisler!
arastaları görmeden kentler kuran bir çağ bu,
kepenkli dükkânları ve siftahı olmayan bir çağ.

nadaslı eski bir yola çıkarken,
sefertaslarını, ekmek arası helvayı anımsar mısın?
cebimizde muskalar
şahmeran nazarlıkları aklımızda.
ağız dalaşı yapardık bize kalmamış şeylerle
denize mi çıktılar, uzaklara mı gittiler, bilemezdik.
sonra, asfaltlı şoseler geldi, mazotlu kaptıkaçtılar
paralı amcalar ve tütün eksperleri
ve hayallerimizin maratonunda azalıverdik!
hızın, naylonun ve online ilişkilerin çağı bu,
dağların, rüzgârın ve zamanın kirlendiği bir çağ...

geceleri eşkiya resimlerine benzerdi biraz, anımsar mısın?
korkmak için uzun, sevişmek için kısaydı geceler.
düşlerimizi yıkayan gölgeler vardı;
saçaklı ahşap evlere sığan tandır ocaklarının

ve halkevinden dönen fötr şapkalı adamların.
delikanlı olmanın ayırdına vardığımızda,
zaloğlu rüstemdik biz, köroğluyduk, anımsar mısın?
dağlarda nesneli niyazi
tütün tarlasında işçiydik, demirci arastasında çırak...
onuncu yıl marşıyla cigara içerdik
hem de, ilk kez duyduğumuz taze kadın kokularını
bırakarak.

beyaz camın ve borsanın bizi yendiği bir çağ bu,
ihbar ve intiharların naklen yayınlandığı bir çağ...

önce süt tozları ve Hollanda peyniri,
sonra şortlu ve memeleri dışarıda yolcular
ve ellerinde çağın gerisinde kaldığımızın belgeleriyle
barış gönüllüleri çıkageldi, anımsar mısın?
yamalı orta okul ceketinden,
lastik bağlı kravatlardan utanır olduk;
şose yolların tozundan, ahşap evlerden,
ve kocaman meşe ağacındaki kertenkeleden...
küresel ve sürdürülebilir sömürgeler çağı bu,
markalar raksında yerli kanların içildiği bir çağ...

yahudi ustalarım filistine
şabanakiler yunana göç ederken
yüksek ökçeli ayakkabılar,
üç oda salon salomanje beton evler
ve üstü açık Amerikan arabaları çıkageldi, anımsar mısın!
bize ait, eski püskü ne kadar merak varsa;
komşu kızı, tütün balyası, su kuyusu ve başakları buğdayların,
arasta mescidi, meydan çeşmesi sonra,
fazladan çok ihtiyarlamış gibi bir kenara asılıp
istilasını seyrettiler yükselen çağın.
bir yanda beşparmak dağlarının isyanı
bir yanda gözyaşları anamın.
dön şimdi, çöz insanlığımın paslanmış düğmelerini
bana şeytanla tanrı arasındaki çağı göster!
kuzeybatısında arzun, gel beni bul!
beni yen
ve bana uygarlığın çivi yazılı elifbasını yeniden öğret!

Hasan ÖZGEN

KENTLER NEYE DÖNÜŞÜYOR

Özge Akkoyunlu

2014 yılında TRT’de Ankara’da kentsel dönüşümle ilgili bir belgesel yapmaya giriştim. O yıllarda güvenli siteleri yeni yeni hayatımıza girmeye başlamıştı. Bu yeni yaşam biçimi, caddeler boyu akıp giden reklam panolarında **‘Ayrıcalıklı Yaşama Hoş geldiniz’, ‘Yükseğe Çık Değişimi Hisset Hayatını Yaşa’, ‘Prestijli Bölge, Prestijli Hayat’** gibi vaatlerle bizlere sunuluyordu. Yapıların yükseklikleriyle aralarında kurulan prestij, ayrıcalıklı yaşam ilişkisini anlayamıyordum. Bana göre şehir hayatında ihtiyacımız olan; ayrıcalıktan çok eşitlik, dikey binalardan çok yatay binalar ve yatay ilişkilerdi.

Güvenli siteleri başlangıcından itibaren aşırı yüksek katları ve onları çevreleyen yüksek duvarlarıyla beni ürkütüyordu ve o yükseklikteki evlerde yaşamayı düşünemiyordum. O yüksekliklerde, herkesten kopuk izole bir yaşam yaşanabilir gibi düşünüyordum.

Kentsel dönüşüm projemiz kabul edildi ve ekibimizi kurduk ve 2015’te belgeselin çekimlerine başladık. Amacım, doğduğumdan beri yaşadığım kent Ankara’yı ve buradaki kentsel dönüşümü anlatabilmektir. Dile kolay! Hem bu işi 25 yıldır çalıştığım sevgili kurumum TRT’de yapacağım, hem de kentsel dönüşümün tüm paydaşlarıyla bir denge kurarak anlatmaya çalışacağım!

Belediye ve TOKİ, inşaat şirketleri, şehir planı akademisyenler, gecekondular ve rezidans sahiplerini teker teker dinlemeli aralarında bir denge kurmalıydım. Bir de gönlüm ve aklım yatay şehircilikten ve eşitlikten yanaydı tabii!

Tüm dünyada ve Türkiye’de ekonomi politikaları ve sosyal belediyeciliğin geçirdiği değişim dönüşüm paraleldi. Yatay yapılaşma ile ilgili hayallerimin gerçeklerden ve sistemin rant taleplerinden ne kadar uzak olduğunu belgesel yapım süreci bana gösterecekti.

Belgeselin çekimlerini, Ankara’ya memleketlerinden iş bulmak için göçüp gelenlerle ve doğduğundan beri Ankara’da yaşayanlarla yaptık. Akademisyen, mühendis, TOKİ yönetimi, gecekondular, rezidans sakini, TOKİ’den ev sahipleriyle görüştük. Ayrıca Şentepe’nin kentsel dönüşümüne tanıklık eden, genç fotoğrafçıların sergilerini gezdik. Herkes bize kendi Ankara’sını anlattı.

Neden Ankara? Bu gri kentte yaşanır mı, burası bozkırın ortası gibi sorulara ve muhtelif karşılaştırmalara her zaman muhatap olan ‘kent’in ilkleri’ beni çok etkiledi.

Çünkü Ankara;

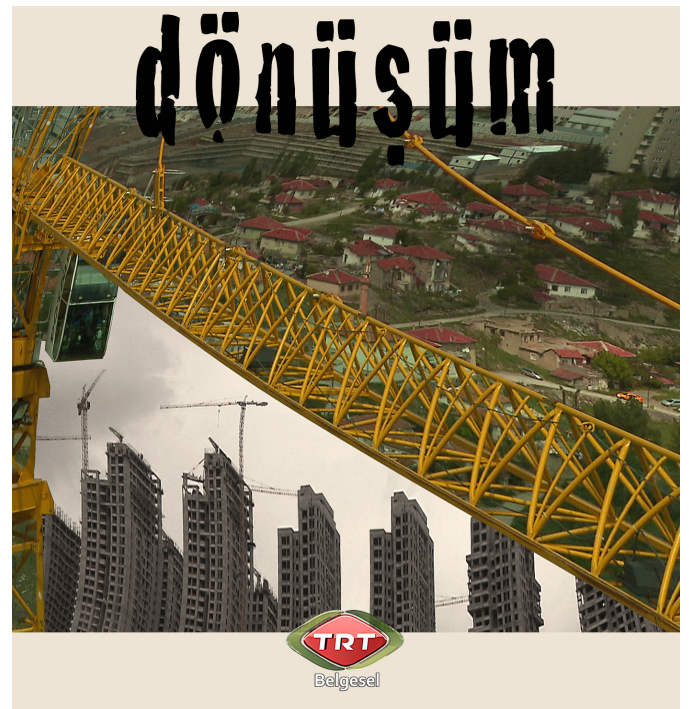
- Ankara, 1928 Jansen Planı ile Türkiye'nin ilk modern kent planının,
- Bahçelievler semtinde ilk yapı kooperatifinin
- Saraçoğlu Mahallesi'nde ilk kamu konutlarının
- Sakarya Caddesi'nde ilk yaya bölgesinin uygulandığı kentti.

Öte yandan da düzensiz kentleşmeye ve gecekondulaşmaya, arsa vurgunculuğuna ev sahipliği yapan ilk şehirlerden biriydi. İşte bu nedenlerle Ankara'nın kentleşme deneyimi Türkiye için mühimdi.

Kentsel dönüşümü neden Ankara kenti üzerinden anlatıyorum sorusunun cevabını, Ruşen Keleş ve Bülent Duru'nun '**Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış**' çalışmasında buldum. Zaten '**Ankara'nın ilkleri**' kentsel dönüşümü anlatmak için neden Ankara'yı seçtiğim sorusunu cevaplıyordu.

Şehir plancıları '**kentsel dönüşüme neden ihtiyaç duyuyoruz**' sorusunu; "depreme dayanıksız, eski binaların ve yetersiz altyapıların yenilenerek, kente daha estetik ve sürdürülebilir yaşam alanları oluşturmak" olarak cevaplıyorlardı. Kentsel dönüşümün hem tanımı hem de tarafları ve uygulaması meşakkatli, zor bir denklemdi.

Bu nedenle, belgesel çekim süreci yoğun, öğretici, mücadeleli geçti. Kentsel dönüşümün 'direniş ve uzlaşma' süreçlerini Dikmen Vadisi'nde yaşayan gecekondulu sahipleriyle yaptığım görüşmelerde öğrendim. Onların verdikleri mücadelenin sertliğinin yanında benim belgeseli yapma mücadelemın sözü bile olamazdı. Kent hakkı, barınma hakkı, çevre hakkı gibi kavramlara, kentsel dönüşümle ilgili akademik çalışmaları okuyarak ve Dikmen vadisi halkının barınma talepleriyle ilgili mücadelesini

takip ederek vakıf oldum. Bu kavramlar kentte yaşayan bireyin, insanca ve eşit bir yaşam sürebilmesi için ihtiyaç duyduğu kavramlardı.

Bunları öğrenirken benim inançla savunduğum yatay yerleşimin, kent ölçeğinde ekonomi politikalarıyla beraber değerlendirildiğinde, romantik ve hayalci olduğunu da öğrendim. Bu hayalimi bir kenara koydum ve gözümüzün önünde yaşanan bu dönüşümün ne getirdiğini ne götürdüğünü anlamaya çalıştım.

Dikmen Vadisi, Mamak ve Şentepe’de gecekondudan dönüşen mahallelerde, TOKİ Konutları, Oran mahallesinde de lüks konutlarda çekimler yaparak, farklı kesimlerde yaşayanların Ankara’sını; başkentin konut ve ulaşım sorunlarını anlatmaya gayret ettim.

Kentin ve yerleşim yerlerinin fiziki dönüşümü; dayanışma, paylaşma, komşuluk gibi geleneksel mahalle kültürünün yeni oluşturulan yerleşim yerlerinde varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği konusunu da gündeme getiriyordu elbette. Bu nedenle yeni kurulan sosyal konutlarda ve lüks sitelerde nasıl bir yaşama ve sosyal kültür oluşacağını da anlatmaya çalıştım. İster sosyal konut ister rezidans yapılsın kentsel dönüşüm yapılan bölgenin nüfus yoğunluğu eskisine göre 8-10 kat kadar artıyor. Genellikle konutla birlikte yeni alışveriş merkezleri de açıldığı için mahallede, konutlarda oturanlara ilave olarak

bir de AVM ziyaretçileri ekleniyor. Bu noktada önemli olan, bu yeni mahallelerin ulaşım ve altyapı çözümlerinin bu yoğunluğa göre planlanabilmesi...

Belgesel projesini hazırlarken kentlerin ruhu vardır diye yola çıkmıştım. Başlangıçtaki ismi buydu belgeselin. Kentsel dönüşüm konusunun derinliği ve karmaşıklığı nedeniyle kentin ruhunu bir kenara bırakmak durumunda kaldım.

Kentin ruhunu da bedenini de kentsel dönüşüm esir almıştı. Bugün Dikmen Vadisi’nin fotoğrafında gördüğümüz devasa binalar topluluğu bu esaretin resmi. Belgesel sinemacılar olarak bizim görevimiz bu resmi meydana getiren yapı taşlarını anlamak için, doğru soruları sorabilmek.

İnanıyorum ki cevapları ararken kendimize yeni yollar açabileceğiz... Yenilenme, değişim, dönüşüm hayatımızın her alanında olmaya devam edecek. Dönüşen bu yeni mahalle ve yaşam kültürünün yaşadığımız kentleri ve nasıl bir değişime uğratacağını yaşayarak göreceğiz. Bu arada hayallerimizi gerçekleştirebilmek için nefesimiz oldukça belgesel çekmeye, doğru soruları sorabilmek için belgeseller izlemeye devam...

Belgeselin linki:

https://youtu.be/jz_vBmxJfD0?si=85xQ8XR-HwSHgd4J6

Türkiye'de
"türünün ilk örneği"
olan bir festivale
katılmak
ister misiniz?

Would you like to
participate in a
"first of its kind"
festival in Türkiye?

Fotoğraf / Photo: Gamze Quick

Ankara Uluslararası Yaban Hayatı Belgesel Film Festivali

Türkiye’de “türünün ilk örneği” olan bir festivale katılmak ister misiniz?

Anadolu’nun yaban hayatına ulusal ve uluslararası alanda ilgi çekmek, doğa koruma çalışmalarına katkı sağlamak ve yaban hayatı belgeselciliğinin gelişimine destek olmak amacıyla, yepyeni bir festival düzenlemek üzere yola çıkıldı.

Ankara Uluslararası Yaban Hayatı Belgesel Film Festivali’nin birincisi, 15 – 18 Mayıs 2025 tarihleri arasında başkent Ankara’da gerçekleşecek. Dört gün boyunca belgesel film gösterimleri, film ekipleriyle söyleşiler, atölyeler ve seminerler yapılacaktır. Farklı ülkelere yaban hayatı belgeselcilerinin, Türkiye’deki izleyiciyle ve belgeselcilerle buluşma fırsatı bulacağı festivalde, yarışma bölümü de olacak.

Festivale başvurular, 1 Temmuz 2024 tarihinde filmfreeway.com sitesi üzerinden başlıyor!

Festival Kurucusu ve Başkanı: Ece Soydam

FESTİVAL TAKVİMİ

- 01 Temmuz 2024 – Başvuru başlangıcı
- 16 Aralık 2024 – Son başvuru tarihi
- 10 Şubat 2025 – Finalist filmlerin açıklanması
- 15 - 18 Mayıs – 2025 Festival

KATEGORİLER

- Kısa Metraj Belgesel (20 - 51 dakika)
- Uzun Metraj Belgesel (52 - 90 dakika)

ÖDÜLLER

- En İyi Uzun Metraj Belgesel
- En İyi Kısa Metraj Belgesel
- En İyi Türkiye Yapımı Belgesel - Uzun Metraj
- En İyi Türkiye Yapımı Belgesel - Kısa Metraj
- Jüri Özel Ödülü - Uzun Metraj
- Jüri Özel Ödülü - Kısa Metraj

ÜYELERİMİZE DUYRULUR !..

31. ULUSLARARASI ADANA ALTIN KOZA FİLM FESTİVALİ

Belgesel Film Yarışması

Son başvuru tarihi: 16 Ağustos 2024

Festival Merkezi: 0322 453 00 09/ 0322 453 09 09

E-Posta: info@altinkoza.org.tr

<https://www.altinkozaff.org.tr/belgesel-film-yarismasi-basvurusu/>

YALOVA FİLM FESTİVALİ

Son Başvuru Tarihi: 20 Ağustos 2024

Yalova Valiliği, Yalova Üniversitesi ve Yalova Belediyesi tarafından düzenlenen 1. Ulusal Yalova Film Festivalinin birincisi 09-12 Ekim 2024 tarihleri arasında yapılacaktır.

19. BOSTON TURKISH FESTIVAL BELGESEL VE KISA FİLM YARIŞMASI

Son Başvuru Tarihi: 1 Eylül 2024

Yarışma başvuru şartları ve başvuru formu: <https://bostonturkishfestival.org/competition/>

İletişim: info@BostonTurkishFestival.org / bostonfest@gmail.com

4. KOZMETİK KISA FİLM YARIŞMASI

Son Başvuru Tarihi: 1 Ekim 2024

15 dakikayı geçmeyeceği özgün, kurmaca/deneyisel ya da belgesel türünde, 2021 ve sonrası gerçekleştirilmiş yapımlar yarışmaya başvurabilir.

<https://www.laberkimya.com/kozmetik-kisa-film-yarismasi/#>

MOVIES THAT MATTER FESTİVAL 2025

Son Başvuru Tarihi: 1 Kasım 2024

Sosyal konular ve insan hakları üzerine kurmaca ve kurmaca olmayan kısa ve uzun metrajlı tüm filmler kabul edilmektedir. Festival 21 - 29 Mart 2025 tarihleri arasında Lahey, Hollanda ve çeşitli uydu şehirlerde gerçekleştirilecektir. 1 Ağustos'tan önce yapılan başvurular erken başvuru indiriminden yararlanacaktır.

<https://moviesthatmatter.nl/en/festival/industry/film-submissions/>

ANKARA ULUSLARARASI YABAN HAYATI BELGESEL FİLM FESTİVALİ

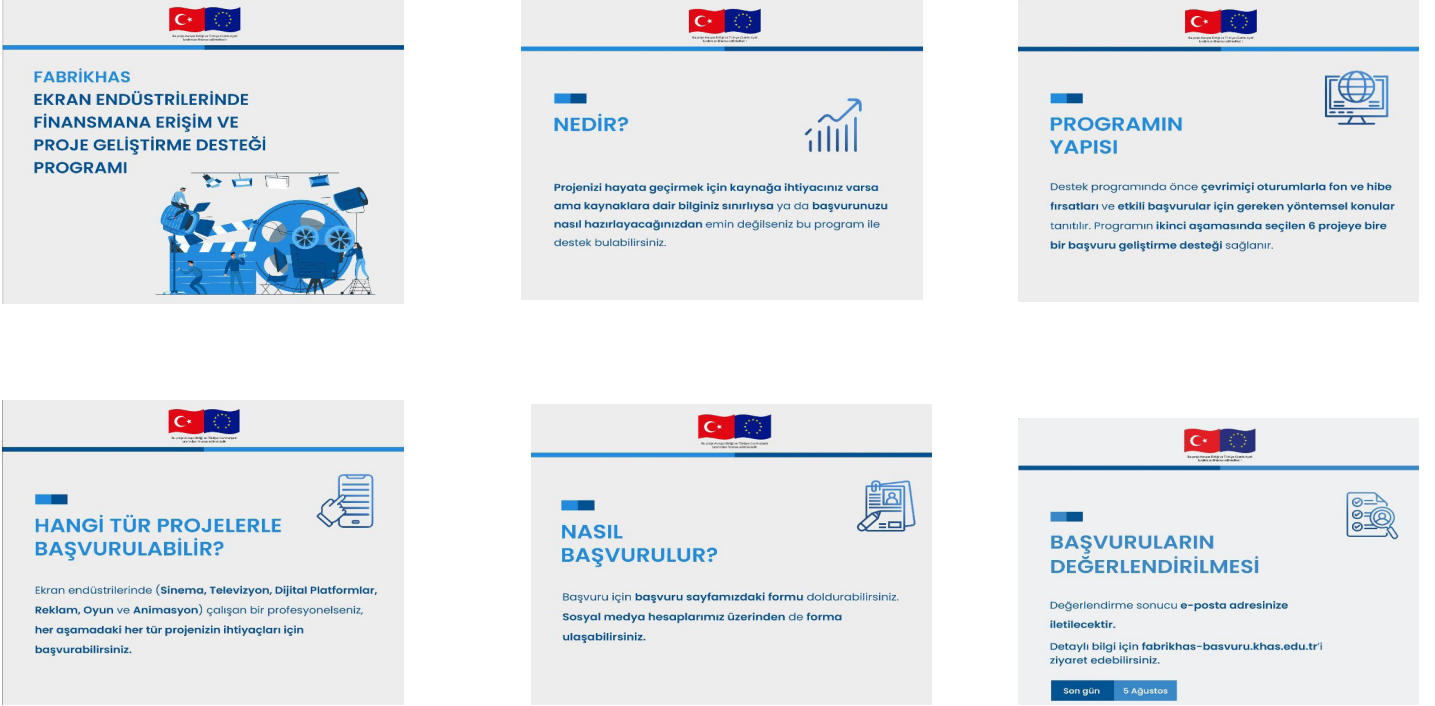
Son Başvuru Tarihi: 16 Aralık 2024

Anadolu'nun yaban hayatına ulusal ve uluslararası alanda ilgi çekmek, doğa koruma çalışmalarına katkı sağlamak ve yaban hayatı belgeselciliğinin gelişimine destek olmak amacıyla düzenlenen festivalin ilki, 15 - 18 Mayıs 2025 tarihleri arasında başkent Ankara'da gerçekleşecek. Festivale filmfreeway.com sitesi üzerinden başvuru yapılabilir.

<https://www.aywff.com.tr/>

FabriKHAŞ Ekran Endüstrilerinde Finansmana Erişim ve Proje Geliştirme Desteği Programı

“Nisan 2014’ten bugüne yaklaşık 600 kişinin yararlanmaya hak kazandığı seyahat fonu ile Türkiye ve Ermenistan’ın bir çok şehrinden müzik grupları, mimarlar, uluslararası ilişkiler uzmanları, siyaset bilimi öğrencileri, kadınların güçlendirilmesi alanında çalışan sivil toplum gönüllüleri, yönetmenler, fotoğrafçılar, müzisyenler, araştırmacılar, gastronomi uzmanları gibi çeşitli alanlarda çalışmalarını yürüten bir çok kişi komşu ülkeye ilk ziyaretini gerçekleştirdi.

Siz de meslek alanınızda işbirliği fırsatlarını keşfedebilir ve sınırların ötesine geçme deneyimi yaşayabilirsiniz. Türkiye-Ermenistan Seyahat Fonu, diyalog ve işbirliğini geliştirmek amacıyla komşu ülkeyi ziyaret etmek isteyenlerin başvurularını bekliyor. Seyahat Fonu, ortaklık kurma ve ağ oluşturma, fizibilite ziyaretleri, sınır ötesi işbirliği projeleri, proje hazırlık toplantıları, değişim programları, eğitim ve dil öğrenimi, akademik işbirliği, araştırma ve tez çalışmaları, sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük, kültür ve sanat alanında ortak üretimler, yukarıda belirtilen tematik alanlarla ilgili toplantı, panel, seminer, konferans, çalıştay, sergi, konser ve benzeri etkinliklerin düzenlenmesi veya bu etkinliklere katılım gibi çeşitli faaliyetleri destekleyecek.

2023-2024 Seyahat Fonu, Mayıs 2023 - Aralık 2024 tarihleri arasında en az 50 kişiyi desteklemeye devam edecek. Bu dönemdeki seyahatler Avrupa Birliği tarafından “Ermenistan-Türkiye Normalleşme Süreci Destek Programı - Hızlı Destek” çerçevesinde desteklenecektir.”

Başvuru yapmadan önce lütfen Türkiye-Ermenistan Seyahat Fonu Yönetmeliği’ni dikkatlice okuyunuz.

Seyahat Fonu’na bu formu doldurarak başvurabilirsiniz.

Sorularınız için: travelgrant@hrantdink.org

Kerime Senyücel

Antakya doğduğum kent. Bir belgesel yapmak, çok sevdiğim bu kente borcumu ödemek gibi geliyordu. 2002 yılında bu düşüncemi açınca, Antakya'nın kent kültürünü çok iyi bilen araştırmacı yakınım Ayfer Özmen **"Ezandan Hazzana"** ismini önerdi. O sırada birlikte olduğumuz Antakyalı Hristiyan bir arkadaşımız **"Neden çanı katmıyorsunuz?"** dedi. Böylece âdeta bir marka olarak benimsenen **"Antakya Ezan Çan Hazzan"** adı ortaya çıktı.

Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrenciyken, Antakya evleri üzerine doktora tezini yazmış olan, Antakya sevdalısı, o sırada Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık bölümünde hoca olan Prof. Dr. Ataman Demir danışmanımız oldu.

1970'li yıllardan sonra peşini bırakmayan Antakya sevgisini değerli bir kitaba dönüştürmüştü: Çağlar İçinde Antakya. Böyle bir danışmanın varlığı belgeselin temelini güçlü olmasını sağladı.

23 asırlık uzun ve soylu bir geçmişe sahip, çok tanrılı dinlerin, Musevi, Hristiyan ve Müslüman kültürleriyle yoğrulmuş, zengin bir mirasa sahip, görmüş geçirmiş bir kent idi Antakya.

Bir zamanlar **"Doğu'nun Kraliçesi"**ydi. Büyük İskender'in komutanlarından, Selevkos I. Nikator'un M.Ö. 300'de kurduğu ve **"Antioch"** adını verdiği şehir daha sonra Roma İmparatorluğu'nun üçüncü büyük kenti oldu... Hristiyanlığın hac merkezlerinden biri, dünyaca ünlü Roma döşeme mozaiklerinin sergilendiği müzenin bulunduğu, Akdeniz kültürünün en özgün kentlerinden biriydi.

Amik Ovası'nda Tel Aççana Höyüğü, imar tarihi 3000- 4000 yıl öncesine uzanan bir yerleşim... Buradaki kazıları 1995'ten emekli olana kadar Chicago Archeological Institute adına Prof. Aslıhan Yener yönetiyordu. Bugün kazı Prof. Yener'in asistanlığını yapmış, Mustafa Kemal Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Murat Akar başkanlığında sürdürülüyor.

1930-40lı yıllarda, Antakya'da yapılan arkeolojik kazının başkanı Sir Leonard Woolley'in kazı evi ayakta idi. Kazı yaptığı yıllarda Woolley'i, cinayet romanı yazarı Agatha Christie ve arkeolog eşi Max Mallowan ziyaret etmiş. Hattâ duvarlara isimlerini kazımışlardı.

Antakya, Birinci Dünya Savaşı sonrası, 1918-1939 yılları arasında Fransız yönetiminde kaldı. Atatürk'ün "**Şahsî meselem**" dediği Hatay, 1939'da Türkiye Cumhuriyeti'ne katıldı. 20 yıl süren Fransız yönetimi, Antakya için acı ve hasretle dolu zorlu bir süreç oldu. Tâ ki 1939'da anavatana kavuşana dek...

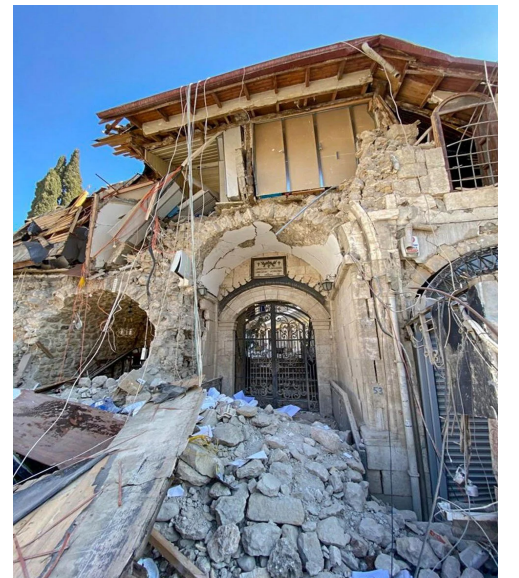
Tüm bu yaşananlardan sonra, 6 Şubat 2023 tarihinde, sabaha karşı 05:00 sularında, 7,7

büyükliğünde bir depremle 65 saniye içinde sekizinci kez yerle bir oldu.

Her yıkımdan sonra Antakyalılar, kenti taşımak yerine, yine Asi Nehri kenarında, verimli Amik Ovası üzerinde yeniden kurmuş! Bakalım bu sefer nasıl olacak?

Ben depremden sonra, doğduğum kentin eski çekimlerine, ya da enkaz görüntülerine bakamadım. Çekirdek ailem orada değildi ama 60 civarında akrabamı ve arkadaşımı kaybettim. Doğduğum, çocukluğumun geçtiği sokaklar, ilkokulum, orta okulum, anılarım yok artık. Depremden sonra Antakya'ya gidemedim de... Belki bir belgesel atelye çalışması için gideceğim.

Prof. Dr. Ataman Demir, **“Antakya Ezan Çan Hazzan”** belgeselinde **“Antakya’nın tarihi depremler tarihidir desek yanlış olmaz”** diyordu. Antakya’yı yerle bir eden, bir önceki büyük deprem 500 yıl önce, Bizans döneminde yaşanmıştı.

“Dinlerin Kardeşliği” özelliğiyle bilinen binlerce yıllık Antakya’da deprem sonunda 19. YY’dan kalma Rum Ortodoks Kilisesi, eski avlulu bir Antakya evinin restorasyonu ile dönüştürülmüş Katolik Kilisesi, yine Kurtuluş Caddesi üzerinde eski, avlulu bir Antakya evinde faaliyet gösteren sinagog, Fransızlar döneminde elçilik ve Fransız Bankası olarak kullanılan Antakya Protestan Kilisesi de diğerleri gibi yerle bir oldu

“Antakya, Ezan, Çan Hazzan” belgeselini TRT’de 2002-2003 yıllarında hazırladım. Doğduğum kent Antakya’nın tarihi ve toplumsal yapısını vurgulamaya çalıştım.

“Doğunun Kraliçesi Antakya” başlıklı birinci bölümde kentin 4000 yıl öncesine giden tarihi ve kazılar belgelendi.

“Yeni Dinler... Yeni İnanışlar” başlıklı ikinci bölümde Hristiyanlığın ilk kez isimlendirildiği

yer olan Antakya, inançlar açısından ele alındı.

“Hatay Meselesi” başlıklı üçüncü Bölümde Anavatan’la birleşme konusunda verilen mücadele işlendi.

“İnançların Kardeşliği” başlıklı dördüncü bölüm dostça yaşanan kozmopolit yapıyı ele alır

“Eski Evlerin Dili Olsa” başlıklı beşinci bölümde, kentin geleneksel mimari yapısı, avlulu evleri, bugünün Antakya’sının insanların öyküsü anlatılır.

“Yaşayan Antakya” başlıklı son bölümde ise Harbiyeli taş yontucular, sikke ustaları, sivil toplum kuruluşlarıyla 0 günlerde yaşayan ama artık maalesef yaşamayan Antakya .

Bu kentte Hristiyanlar, Müslümanlar, Aleviler, Sünniler ve Museviler bir arada kardeşçe dostça yaşarlardı. Herkes kendi inancına göre ibadetini yapar, kızını evlendirir, sokaklarda, kahvelerde dostça bir aradaydı.

Bugün, Harbiye’nin sikke basan ve heykel yontan ustalarıyla, ipekleri, defne ve zeytinyağı sabunları yemekleri acaba bir gün yine canlanacak, yaşamlarına bıraktıkları yerden devam edecekler mi?

2003 yılında Antakya Belediye Başkanı İris Şentürk’ün söyleyişiyle:

“Bu kent hep var olacak, ama kültür değerleri korunmuş olarak gelecek kuşaklara aktarılmalı.”

Keşke öyle olsaydı... Ama Antakyalılar olarak kentin tarihinde sekizince defa küllerinden doğarak canlanacağına inanıyoruz.

Belgesel yapım ekibi içinde olan ve bugün hayatta olmayan arkadaşlarımı rahmetle anıyorum. Belgeselin danışmanı ve metin yazarı Prof. Dr. Ataman Demir, kameraman Yavuz Türkeri, sesçi Orhan Tamer ve seslendiren Mehmet Ege artık aramızda değiller. Nur içinde yatsınlar...

Belgesel TRT marketten DVD olarak temin edilebilir. (www.trtmarket.net)

KENTLER VE SİNEMA SALONLARI

Sinema, her ülkede kültürel, siyasal, ekonomik ve ulaşım özellikleriyle ön plana çıkan büyük kentlerinden birini kendine merkez olarak seçer.

Türkiye sineması da kendine merkez olarak, yüzyıllardır bulunduğu bölgenin en önemli siyasal, ekonomik ve kültürel merkezi olması, Avrupa ve dünyayla iletişim ve ulaşım imkânlarının genişliği gibi nedenlerden dolayı İstanbul kentini ve özellikle de bu şehrin önemli kültür merkezi olan Beyoğlu semtini seçmiştir.

Sinemalar, bir kentin sosyal ve kültürel yapısının şekillenmesinde çok önemli bir ölçüt oldu. Özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra kentlerde kültürel yapının inşasında sinemalar vazgeçilmez mekânlar haline geldi. Sinema, izleyici ile buluşmaya başladığı andan itibaren toplulukları bir araya getiren bir unsur oldu. Bu sayede Yedinci Sanat'ın bu yönünü kazanca çevirmek isteyen girişimciler daha istikrarlı gelir elde edebilmek ve yan öğelerden de kazanç sağlayabilmek adına sinema filmlerini yerleşik mekânlara taşıdılar. Sinema filmleri izleyicisi ile böylesi bir mekânsal çatıda buluşunca bu durum sinema salonlarının var olduğu yerleri kentlerin yeni sosyal aktivite alanlarına dönüştürdü.

İstanbul'dan tüm Anadolu kentlerine ve taşraya kadar uzanan sinema serüveninin Şark illerine ulaşması da Cumhuriyet öncesine dayanıyor. Bu illerimizde de diğer Anadolu kentlerimizde olduğu gibi gayrimüslim tüccarlar sinema filmlerinin gösteriminde öncülük ettiler; sinema filmlerinin yapım aşamalarında çok sayıda gayrimüslim görev aldı...

Özellikle 20. yüzyılda sinema, kentleşme olgusunu pekiştiren önemli etmenlerden biridir. Kentlilik kavramı sinema ile daha bir anlam kazanırken, kentli ve kentsoylu biri olmak da sinemanın daha yaygın hale gelmesine katkı sağladı. Çünkü günlük hayatta iş dalları ve gelir seviyeleri belli normlar içerisinde tanımlanabilirken, yarı tüketici kitle için sinema filmleri sıkıntılardan kısa süreli bir kaçış anlamına gelmekteydi.

20. yüzyılın başından bu yana tüm dünyaya büyük bir dalga ile yayılmaya başlayan sinema, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında itibaren ülkemizde faaliyetlerini gösteriyor.

HAZAN

Bingöl Elmas

Güneşi, rüzgârı, günün akışını, günlük yaşam ihtiyaçlarını ve kültürü dikkate alarak ona uygun mimarlık üreten insandan, konfor’ ve ‘lüks diye uydurduğu sağlıksız, verimsiz evleri kendine layık gören insana dönüş yaptık. Hijyen ve konfor adına düşündüklerimiz ve yaptıklarımızla da hastane yollarını aşındırdık.

İnsan, doğadan uzaklaştı, toprağı ekip biçmekle ilgisi kalmadı. Evinin civarında maazallah bir parçacık toprak kaldıysa onu çamur ve pislik olarak niteleyerek üstünü betonla kapladı. Tozu, toprağı, ağacı, yaprağı kirlilik diye nitelendiren şehirlisine, şimdilerde hazan savaşına katılan taşralısı da eklendi. Sokağımdaki teyzelerin en büyük korkusu dökülen yaprakların evine barkına girmesi, hatta bahçesine düşmesi. Hazan dedikleri bu yaprakları ellerinden gelse havada yakalayıp yok edecekler, öyle düşman kesilmişler. Oysa hala geleneksel yaşamın sürdüğü, sokakta

pekmez kaynatılan, kışlıkların hazırlandığı bir kasabadan bahsediyorum. Mümkün olsa en büyük tutkuları olan çamaşır suyu ile, tüm dünyayı yıkayıp paklayacaklar. Bu bağımlılığın adı konya Amatem’de bölümü açılır kim bilir. Sahi çamaşır ağartmak için piyasaya sürülen çamaşır suyu üreticileri işin buralara geleceğini kestirmişler miydi? Kadınların ellerinde temizlik beziyle dünyaya girişmelerinin üstünü, işin uzmanları şimdilik **“temizlik hastalığı”** etiketiyle örtmüş durumdalar.

Bu örtüyü şöyle hafif aralasa kapitalizm ile ataerki’yi yan yana ittifak halinde görürüz. Bu ikilinin el ele verip bize neler neler yapmış olduğunu konuşacağız da sıra bir türlü oralara gelmiyor. Kasabama, hazanla savaştaki çamaşır suyu tutkunu teyzeler cumhuriyetime dönelim. Bahçe ekmemi, zehirsiz gıda çabamı, **“geçici heves bunlar kuzum yorulur, usanırsın”** diye karşıladılar. **“Ben dağlıyım bu işlerde yeni değilim”**

itirazlarıma da kulak asan olmadı. **“Ben toprakla debelenirken, zamanında çok ezildik daha da uğraşmayız, ömrümüzü yedi bu bağ bahçe işleri”** diyerek anlaşılır bir yorgunlukla market yolunu tutuyorlardı. Zamanlarının büyük bölümünü yedikleri içtikleri şeylerin fiyatlarına ve tatlarına söylenerek geçiriyorlar. Ömrümüzü çürüten iktidarın, yarattığı ekonomik krize söylenmenin de yalnızca dozunu arttırdılar, hepsi bu. Öte yandan şaşırtıcı bir şekilde sevmedikleri kötü ürün satan esnafı boykot ederek kapatacak kadar da örgütlü olabiliyorlar.

Zehirsiz bahçe çabama, ağaçlarına sürekli ilaç boca ederek karşılık verdiler. **“O böcekten kurtulamazsın, yaprak biti öyle gitmez boşuna uğraşıyorsun, şeker gübresi vermeden döllemez, kurtlanır öyle”** diyerek aralıksız motive ettiler. Hasat, beklediklerinin dışında ve üstünde olunca da onca lafı etmemiş gibi üstünden atlayarak devam ettiler, küçük küçük ekmeye başladılar. Hayvan gübresi şekerin yerini aldı, geleneksel üretimin yararlı bilgileri masaya kondu; böylece üstünü örttükleri o şahane kadim bilgiler, yaşamı bereketlendirmeye başladı.

Doğayı camının arkasında manzara olarak görmeyi seven şehir insanı da çoktandır kendini kanserojen malzemelerle yapılmış evrenine kapattı. Ülke koşulları, aptallık çağı derken üstüne bir de doğadan kopuk yaşam eklenince terapiden terapiye koşar oldu. Temel bir ihtiyaç olan barınmadan nerelere geldik. Bunun ekonomisi de siyaseti de başka bir çığrıdan çıkışın içinde.

Neoliberal siyasetin barınmayı ticaretin insafına bırakmasıyla da ortalık tadından yenmez bir trajediye döndü.

Bir zamanlar köylü milletin efendisiydi, şimdi nasıl olduysa o efendilik şehirliye geçti. Aşırı kalkınmacı sağ siyaset sahnedeydi. Bir zamanların efendisi olan köylüsünü ucuz iş gücü haline getirdi. Yoklukla zorlayarak, mecbur bırakarak köylüsünü şehirlere doldurdu. Tarımını bitirme pahasına zorladı, adına kentleşme denilen bu yeni moda, içinde sayısız mağduriyet ve çeşitli yoksunluklarla birlikte geldi. **“Dış güçler”** kentleşmeyi, sanayileşmeyi toplu konutlar marifetiyle çözerken güzide siyasetçilerimiz vatandaşının kent suçlarına eşlik ve hatta teşvik etti. Şehirlerini, barınma sorununu kendi kendine çözmek zorunda kalan vatandaşının gecekondularıyla çevreledi. Kır, köy özlemiyle dolu, misafir işçi gibi hisseden şehrin mecburi yeni sakinleri, canını dişine takıp şehrin çeperine tutunarak ayakta kalmaya çalıştı. Kaç kuşak yokluk çekti, tam da düze çıkmaya başlamıştı ki bu sefer de kentsel dönüşüm canavarı musallat oldu. O güzelim tarihi kentler, orası burası çekiştirilerek tanınamaz hale geldi. Devasa, agresif, patlamaya hazır bir heyulaya dönüştü.

Bu kentler o kadar kontrolsüzce ve hunharca büyütüldü ki çeperlerdeki gecekondu, şehrin orta yerinde kaldı. Bu alanlar rantsal dönüşümün hedefi haline geldi. Hem zaten neoliberal anlayışa göre yoksulun şehir içinde ne işi vardı. Kendisi de, işi de şehir kenarında olmalıydı. İyi manzarayı hak etmezdi, zaten işgalciydi, bu nedenle şehrin dışına

sürmek lazımdı. Bu kez yerinden etmeye bir başka kılıf bulmalıydı çünkü karşısındaki öyle köyünü terk eden masum köylü değildi artık. **“Evinin arazisini müteahhite veriyorsun beş daire alıyorsun, bir koy beş kazan, lüks evlerde yaşa, arazin evin çok para eder”** propagandası yapılmaya başlandı. Eski köylü yeni kentli bu insanlar; mütahitlerin, piyasanın insafına terk edildi. İşin bilenlerinin tüm uyarılarına rağmen bu tezgâha gelen vatandaş, evini kaybetti, dolandırıldı, kutu gibi altyapısı olmayan, kötü malzemeyle yapılmış evlere tıkıştırıldı. Bunun simgeseleşmiş, ikonu haline gelmiş örneği de **TOKİ** oldu.

Yaşam şekline, ilişkilerine, aidiyet duyduğu her şeye format atıldı. Kentsel dönüşüm büyük bir deprem bekleyen İstanbul için önemli bir ihtiyaç iken rantal dönüşüme evrildi. Rant olan yerlerde dönüşüme gidildi, güç bela barınma sorununu çözen sayısızca insan borç içinde, evinden oldu. Ortalığı bitmeyen inşaatlar ve dolandırıcı müteahhitler sardı. Şehrin tarihine, dokusuna aldırmadan eş zamanlı bir şekilde müsamereler gibi, onlarca yerde törenlerle yıkımlar yapıldı. Kentsel dönüşümle ilgili Komşu Komşu HUUU! filminin çekimlerini yaparken kendimizi bir anda bu müsamerenin ortasında bulmuştuk. Filmde ve aynı zamanda aşağıda linkini paylaştığımız

fragmanın sonunda yer alan yıkım sahnesi için

https://youtu.be/_XQ0RoYTgRc?si=7DCNXE6Q6MvH13bU

uluslararası film festivallerinde, **“Bu sahneleri film için mi tasarladınız?”** sorusuyla karşılaştık. Hiç kimse gerçek olamayacak kadar absürt olan bu hazırlıklar ve törenlere inanamıyordu. Oysa bu törenler canlı yayınlarla oldu. Tüm ülkeyi betona boğan ilgili ses, **“Biz yıkıyoruz yeniden yapıyoruz”** diyordu ve 1984 romanındaki monitörden yükselen propaganda sesi gibi her yerde yankılanıyordu. Mahalle kültürünü, geleneksel ve korunması gereken dokuyu yıkmamanın müjdesini veriyordu hepimize. Ve yeniden yapanlar tüm ülkeyi betona boğdu, yaylalara kadar yüksek katlı **“lüks”** konutlarımız oldu.

Köy yerinde cam binalar yükselmeye başladı. Yaşam şeklini, ihtiyaçları, iklimi yok sayan, dokuya uymayan malzemelerle her yere aynı Fransız balkonlu evlerden yapıldı. Tarım arazilerinin ortasına devasa apartmanlar dikildi. Kır-kent hayatı süren taşranın rezidanslarının arasında hayvanlar otlayacak mera aradılar. Tam da Urfa sıcağına göre olan Urfa köylerindeki taş evleri yıkıp beton evlerde insanları klimaya mecbur bıraktılar. Elazığ’da rüzgârlı bir arazinin ortasına kurdukları cam binalı okulda öğrenciler hocanın sesinden çok rüzgârın sesiyle tedrisatta maruz kaldılar. Diyarbakır’ın verimli tarım arazisinin ortasına yapılan 25 katlı 7 odalı evler barınma krizini çözmiyor, çözemedi de.

“Çok konut ihtiyacı var” diyerek yeri göğü betonla kaplasalar da barınma krizi artarak devam etti. Pek çok konut, vatandaşlık karşılığı satıldı ya da kasası boşaltılan ülkeye para getirmesi için Ortadoğu orijinli sermayenin hizmetine

sunuldu. Çok zengin ile çok yoksul komşu oldu, her biri bir diğerini fazla ve gitmesi gereken olarak gördü. Zengin yoksulu yerinden etmeye başladı. Mahallelerin yerine yükselen rezidanslar her türlü işin döndüğü yaşam alanları olarak kentsel yaşamın ve mimarlığın referansına dönüştü. Bu rezidansların etrafında yaşayan insanların bu yerleşkelere dair kurdukları cümlelerde sık sık **“mafya”, “garsoniyer”** sözcükleri geçer oldu. Tüm bunları **“ailemizi, geleneklerimizi koruyalım”** diyen, okullara değerler eğitimi müfredatı dayatan muhafazakâr milliyetçi sağ iktidarlar tarafından yapıldı. Vatan toprağı için naralar atanlar her yeri ticaret konusu haline getirdi. Ülkeyi, dağı taşı ırmağıyla market rafına koydu. Para için her şeyi yaptı, konu hamaset olunca da linçte ilk taşı o attı.

Ülke siyasetinin şehirleri iyice kabaşa dönüştürdüğü bu süreçlerde dert küpüne dönmüş biri olarak söylenmek yerine dinemeyen bir film üretme sürecine girdim. Kent çıkmazını ve bu kentlere mecburiyetimizi sorgulayan, başka yaşam mümkün diye seslerin peşine düştük ve 13 bölümlük **TRT Belgesel** ortak yapımı **Bir Avuç Toprak** isimli belgesel serisini ürettik. Belgesel, büyük şehirleri terk edip kırsala yerleşen insan hikayelerini anlatıyordu. Ekoloji, perma kültür, kardeş bitkiler, su hasadı, pastoral yaşam, kerpiç evler, atalık tohum, yerel hayatın korunması, endüstriyel olmayan tarım, kendine yeten üretim diyen ve bunun pratiğini sergilemek için canla başla çalışan yeni köylülerin hikayesi. Başaran da oldu tökezleyip dağılan da. Şehir yorgunu ve

kaçkını olanlar toprakla hemhal olmaya henüz hazır değillerdi, dağıldılar. Neyi niye istediğini bilenler ve toprağın zahmetinden haberdar olanlar daha hazırlıklı, öncü, üretken ve dayanıklıydılar. Onlar sayesinde ekolojiyi, temiz gıdayı daha bir duyar olduk atalık tohumun kıymetini daha fazla bilir olduk. Kurulan ekolojik pazarlardan ürünlerine eriştik. Gezi’de ağaçları ve yaşam alanlarımızı savunurken Türkiye’nin dört bir yanından gelen bu yeni köylülerin örgütlü ve bilinçli karşı duruşları gurur vericiydi. Kent yaşamına itirazı dillendirme çabasında olduğum 13 bölüme rağmen benim için kent çıkmazlarına itirazım dinmedi ve üstüne **Komşu Komşu Huuu!**’yu çektim. Kentsel dönüşümü anlatan filmin başrolünde Feriköy’deki bir rezidansla bir gece kondu vardı. Kentsel dönüşümün klasiği haline gelen önce bir yeri çöküntü alanı haline getirip sonra mutenalaştırma ve rantal dönüştürme süreci Feriköy Paşa Mahallesinde de uygulanıyordu. Tek tek yıkılan evler ortaya deli bozuk bir dönüşüm görünümü çıkarınca ve herkes mahkemelik olunca dönüşüm duraksadı.

Mahalleyi bütün halinde, site biçiminde dönüştürmeye karar verdiler. Süreç komplike bir hal alınca bizim tek katlı pembe evin ömrü de uzamış oldu. Filmin finali için ihtiyaç duyduğumuz pembe evin yıkımı böylece gerçekleşmemiş oldu. Paşa mahallesindeki tıkanan kentsel dönüşüm sayesinde, aradan geçen on yıla rağmen, pembe ev, rezidansların arasında olduğu yerden bize göz kırıyor.

Pembe Ev'in söylenmeleri "Tek tek yıktılar hepimizi, önce adına apartman dedikleri şu beton şeylerden yaptılar. Mutsuz, suratsız bir şey. Selam bile versen almaz. El oldu tüm komşular.

Şimdi de şu cam kuleler musallat oldu mahallemize. Bir, iki derken iyice yerleşiverdiler sağımıza solumuza.

Diyorlar ki oradan uzay filan görünüyormuş.

- Öyle mi gerçekten?

Bak bir şey diyeceğim şu başı göğe değene girebildin mi hiç. İnsan ne yapar o kadar yüksekte? Başı dönmez mi hiç?

Ben görünüyor muyum oradan?

Yok yok sanmam, zaten görünsem de kimse bana bakmaz.

Şu karşıya baksana ölü gibi, çocuk sesi bile yok. Kim uslandıyor onları o kadar. Oraya çocukları almıyorlar mı acaba?

Baksana şuna, nasıl da kendini beğenmiş. Her yanı cam ama hiçbir şey görünmüyor. İçinde yaşayanlar da aynı biz yokmuşuz gibi, bu yana bakmadan geçiyorlar. Tel örgü çektiler ki uzak duralım. Bir sürü bekçisi var kimseyi yanaştırmıyorlar. Mümkünü yok, sokmuyorlarmış içeri.

Bizim vaktimiz dolmuş, yıkılacakmışız, her şeyiyeniden yapacaklarmış. Bak şu dediklerine. Kim sonradan geldi bu mahalleye demezler mi? Hepimize dokunacak zararı ziyarı bu halin ya du bakalım...

İnsan bir ağaç gölgesi, bir çiçek kokusu, bir kuş sesi istemez mi? Duydum ki bunlardan bir tanesinin üstüne, kuşlar konmasın diye, sivri bir şeyler koyuyorlarmış. Kuş bu, ağaçlar gitti; eve de kondurmuyon. N'olcak hayvanın hali?

Gördün mü bak, bana da ömür biçtiler. Ne zaman yıkmaya gelirler bilmem. Buralara iyice dadandı dozerler. Başka yerlerde, ben evimi yıktırmam, mahallemden bir yere gitmem, diyenler varmış da bizimkiler daha bihaberler. Bak duyuyor musun, buralara kadar geliyor sesleri. Bu seslere kulak veren olsa da duyulsa keşke her yerde."

Bir Avuç Toprak

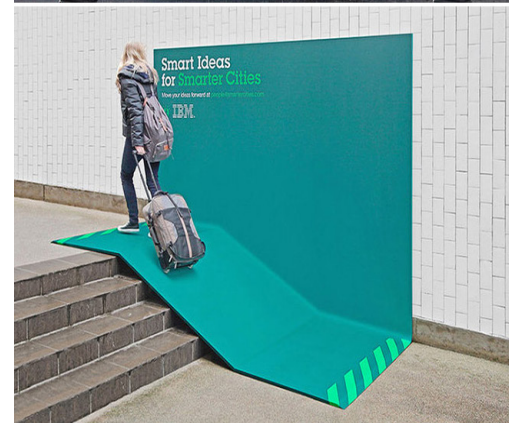
<https://www.dailymotion.com/video/x4v67kx>

Komşu Komşu Huuu!

<https://youtu.be/v4k7JLTQY9E?si=4l4ZBzj6yvhMrfvo>

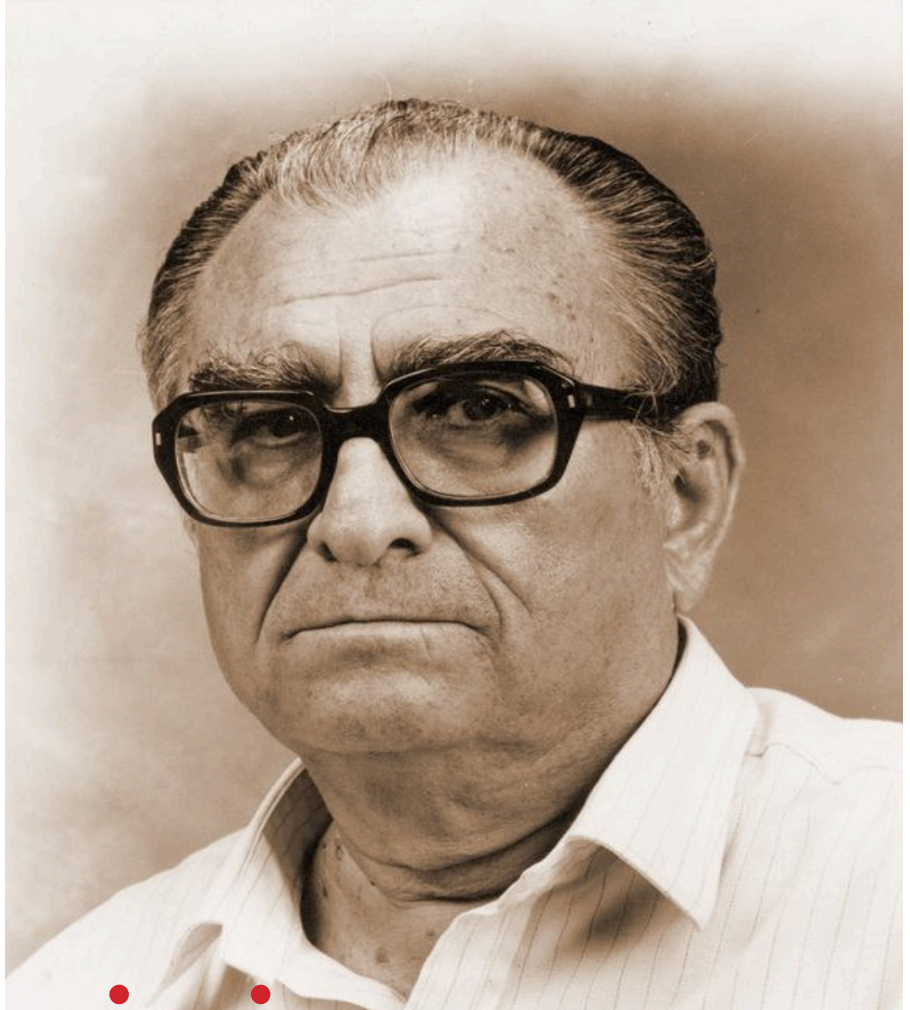
REKLAMLAR

Türk sinema
kuramcısı, yazar,
akademisyen ve
hukukçu.
Türkiye'nin ilk
sinema profesörü
unvanına da sahip

ALİM ŞERİF ONARAN

(1924 - 09-08-2000)

“KEDİYİ MERAKI YAŞATIR”

Rıza Kırac

İzmir, Alsancak'taki 9 Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi yerleşkesi Alsancak Stadı'na sırtını dayamış, uzun koridorlu iki katlı bir yapıdan ve prefabrik kulübelere oluşan, ağaçlarla çevrili bir sayfiyeyi andırıyordu. 1996 yılında ön kayıt yaptırmak için okulun kapısından ilk kez girdiğimde o yıllarda bölüm başkanı olan Profesör Faruk Kalkan'ın güler yüzünü hatırlıyorum. Okulun sınavlarıyla ilgili Faruk Hoca'dan bilgi aldıktan birkaç ay sonra yaz sıcağında sınavlara girdim. İlk aşama kül-tür testiydi ve yaklaşık yüz sorudan bugün bile sadece birisini hatırlıyorum. Alim Şerif Onaran'ın

şöhretiyle ilk kez o sınavda karşılaşmış ve o soruya yanlış yanıt vermişim. Test, 9 Eylül Sinema Televizyon Bölümü'nün kurucusunun kim olduğunu soruyordu ve kimse bana Alim Şerif Onaran olduğunu söylememişti!

Bir süre sonra da okuldaki birçok öğretim görevlisinin Alim Hoca'nın tedrisatından geçtiğini öğrenecektim. Bu bilgiye rağmen Alim Hoca hakkındaki cehaletim bir süre daha devam edecekti, çünkü hocanın İzmir'de şöhreti vardı ama fiziki olarak okuldan ayrılmıştı.

Okulun ikinci yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü'nün Sinema Televizyon Bölümü'ne geçiş yaptığımda Haydarpaşa kampüsünün en üst katındaki derme çatma sınıflara ulaşmak için yapıya sonradan eklenen geniş demir merdivenleri ağır ağır

çıkan yaşlı adamın Alim Şerif Onaran olduğunu öğrendim. Okulun asansörü sürekli bozuk olduğu için Alim Hoca ilerlemiş yaşına rağmen elinde çantası o yüksek yapının merdivenlerini dinlene dinlene tırmanabiliyordu ancak.

Alim Hoca derslerini kendi yazdığı Türk Sinema Tarihi kitabından bölümler okuyarak verirdi. Yılların verdiği yorgunluğu ve bezginliği onun üstünde hissetmemek mümkün değildi. Ama derslerin dışında ceketinin eteğine yapışıp onunla konuşmaya başladığımda hem esprili hem de kedi gibi meraklı olduğunu fark ettim.

Okulda kitaplarla dolu küçük odasına birkaç kez sızıp, Alim Hoca'yı esir alıp hayattan, edebiyattan, sinemadan konuşmaya başladığımızda onun tam anlamıyla bir burjuva entelektüel olduğunu gördüm. Hayatını çevreleyen üç şey vardı; kitaplar, müzik ve sinema.

Alim Hoca'yı tanıyan Yeşilçam yapımcılarının, yönetmenlerinin birçoğu onun akademik kariyerinden bihaber olduğu için, hocanın şöhretini sansür kuruluyla sınırlıyorlardı. Alim Hoca ise sohbetlerinde birçok Yeşilçam filmini küçük tavizler vererek sansür kurulu üyelerinin elinden kurtarıp gösterime girmesine yardımcı olduğunu anlatıyordu.

Alim Hoca'yla ilgili en büyük efsane budur ama aslında bunun öncesinde İçişleri Bakanlığı'nda çalıştığı yıllarda devlet kademesinde önemli görevlere gelebilecekken o, **“entelektüel faaliyetleri”**ni en kolay icra edebileceği görevleri tercih eder.

İstanbul Emniyet Genel Müdürlüğü'nde müdür yardımcısı görevindeyken bir yandan sansür kurulunda yer alır bir yandan da Sinematografik Hürriyet adlı doktora tezini hazırlar. Hoca'nın bir arkadaşının deyişiyle, **“Emniyet akrep yuvası”**dır ve **“yer altında birbirlerini yerler.”**

Türkiye'de sinema hukuku üzerine yapılan ilk ve en önemli akademik çalışma olan Sinematografik Hürriyet tezi Alim Şerif'in gerçek anlamda madalyasıdır. Ancak Türkiye'de sinema hukukunun temel kavramı olan **“telif”** ve yaratıcı haklarının korunmasına ilişkin düzenlemeler Yeşilçam yapımcılarının direnciyle karşılaştığı için bu konudaki akademik çalışmalar o yıllarda güdük kalmıştır. Alim Hoca da doçentlik tezini Muhsin Ertuğrul Sineması, profesörlük çalışmasını ise Lütfü Akad Sineması üzerine yapar.

Bir gün okuldaki odasında Alim Hoca'ya, **“Sizinle ilgili bir belgesel film yapmak istiyorum”** dediğimde, mahcup gülümsemiş, **“Benim hayatım çok sıkıcı, oradan belgesel çıkmaz”** demişti. Verdiği yanıt **“Hayır”** değildi ve tevazu çok işe yaramadı, birkaç ay sonra önüne koyduğumuz kameraya renkli yaşamıyla ilgili anekdotlar anlatmaya başladı.

Alim Hoca'yla komşu sayılabilecek kadar yakın semtlerde oturduğumuz sonra fark ettim. 4. Levent'teki evine gittiğimde kitaplarının birçoğunu 9 Eylül Üniversitesi'ne bağışlamasına rağmen çalışma odası, koridorlar hâlâ kitap doluydu, çalışma masasının üzerinde dosyalar üst üste duruyordu ve odanın bir köşesinde yorulduğunda uzanmak için küçük bir divanı vardı.

Dil merakı ve çevirmenliğine dair sohbet etmeye başladığımızda Binbir Gece Masalları'nı Türkiye'deki yayıncılık sektörünün bütün olumsuzluklarına rağmen çevirisini tek başına gerçekleştirdiğini öğrendim. O yıllarda AFA yayınlarının sahibi Atıl Ant'a Binbir Gece Masalları'nın tam metnini çevirebileceğini söylediğinde, onu pek inandıramamış. Ama yine de, Atıl Ant, **“Çevir bakalım kaç cilde kadar dayanacaksın, bir görelim”** demiş.

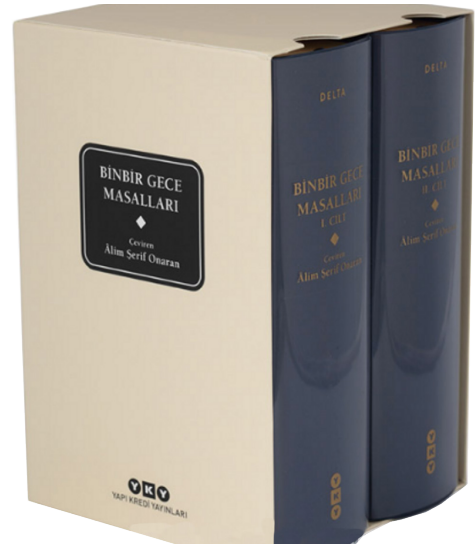
AFA yayınları, Alim Hoca dört cildini bitirip yayınevine teslim ettikten sonra Binbir Gece Masalları'nı yayınlamaya başlar. Çevirinin güzelliği, Alim Hoca'nın, Binbir Gece Masalları'nı İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca baskılarıyla karşılaştırarak Türkçeleştirmesinden kaynaklanır. Bu yüzden bugün hâlâ onun çevirisini okuyoruz.

Alim Hoca'yı maalesef hayatının son demlerinde tanımışım, oysa yetmiş yaşını aşmasına rağmen hâlâ kedi gibi meraklıydı, okumayı, yazmayı, öğretmeyi, konuşmayı seviyordu. Ancak, Alim Hoca, Haydarpaşa'daki binanın terasında yer alan Sinema Televizyon Bölümü'nün ısıtılmayan odalarından, sınıflarından, koridorlarından şikâyetçiydi. Sağlıksız koşullardan sürekli hasta olduğu için artık okulu bırakmak istiyordu.

Nitekim, mezun olup askere gittiğim 2000 yılı Temmuz ayının son günlerinde Alim Hoca'nın hastaneye yattığını öğrendim. Onu hastanede ziyaret edemeden askere gitmişim.

Alim Hoca'nın vefat haberini askerde önüme gelen bir gazete parçasında okuduğumda Hoca toprağa verileli birkaç gün olmuştu.

Aradan yirmi beş yıl geçmesine rağmen sağlığında Alim Hoca'yla yeterince vakit geçiremediğim için hala üzülürüm. Çünkü onunla konuşurken anlatacağı daha çok anıları, tecrübeleri olduğunu, henüz yüzeyde gezdiğini, merakını kaşımanız gerektiğini anladınız.

GENCO ERKAL

(28 Mart 1938, İstanbul - 31 Temmuz 2024, İstanbul)

Cumhuriyet tarihinin en önemli aydınlarından, Türk tiyatrosuna ve seyircisine kattıklarıyla gönülümüzde kalıcı yer edinen, halkçı sanatın öncüsü Genco Erkal'ın hayatını kaybettiğini derin bir üzüntü ile öğrendik. Yüreğimizde, ilkeli duruşu ve eserleri ile hep yasayacak.

Hoşça kal Nazım'ın sesi...

Filmografi

- 1974: Bir Delinin Hatıra Defteri: TV filmi
- 1982: At: Ali Özgentürk
- 1982: Faize Hücum : Zeki Ökten
- 1983: Hakkâri'de Bir Mevsim : Erden Kıral - Dostlar Tiyatrosu
- 1988: Keşanlı Ali Destanı : Genco Erkal
- 1990: Camdan Kalp : Fehmi Yasar
- 2008: Pazar: Bir Ticaret Masalı : Ben Hopkins
- 2010: Prensesin Uykusu : Çağan Irmak
- 2017: 7 Yüz : İnternet dizisi
- 2023: Genco : TV filmi